

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
імені Михайла ДРАГОМАНОВА**

**Історичний факультет  
Кафедра історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін**

**МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА**

на здобуття освітнього ступеня «магістр» на тему:

**«Вплив глобалізації на міжнародну безпеку. Вплив та перспективи для  
країн пострадянського простору»**

Студента 2 МІМВ групи спеціальності:  
Міжнародні відносини, суспільні  
комунікації та регіональні студії  
**Денисенка Олександра Леонідовича**

**Науковий керівник:**

**Дзюбленко Ірина Михайлівна,**  
кандидат політичних наук, професор

Національна шкала \_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_\_ Оцінка: ЕКТС \_\_\_\_\_

Голова комісії \_\_\_\_\_

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Члени комісії \_\_\_\_\_

(підпис)

(прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_

(підпис)

(прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_

(підпис)

\_\_\_\_\_

(прізвище та ініціали)

**Київ – 2024**

## ЗМІСТ

<u>ВСТУП</u> .....	3
<u>РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ</u> .....	6
<u>1.1 Визначення глобалізації</u> .....	6
<u>1.2 Види та форми глобалізації</u> .....	9
<u>1.3 Концепції міжнародної безпеки</u> .....	18
<u>Висновки до першого розділу</u> .....	26
<u>РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ</u> .....	28
<u>2.1 Позитивні аспекти глобалізації</u> .....	28
<u>2.2 Співпраця між країнами, обмін інформацією та технологіями</u> .....	36
<u>2.3 Негативні аспекти глобалізації</u> .....	41
<u>2.4 Транснаціональні загрози (тероризм, злочинність)</u> .....	47
<u>Висновки до другого розділу</u> .....	51
<u>РОЗДІЛ 3. ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ</u> .....	53
<u>3.1 Геополітичні виклики та ризики</u> .....	53
<u>3.2 Взаємодія з міжнародними організаціями</u> .....	60
<u>3.3 Можливості розвитку безпеки в умовах глобалізації</u> .....	66
<u>Висновки до третього розділу</u> .....	76
<u>ВИСНОВКИ</u> .....	78
<u>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</u> .....	80

## ВСТУП

**Актуальність дослідження** впливу глобалізації на міжнародну безпеку значною мірою зумовлена сучасними викликами, з якими стикається світ. У контексті швидкої інтеграції економік, технологій та інформаційних потоків, глобалізація стає ключовим фактором, який формує нові геополітичні реалії. Вона не лише спрощує співпрацю між країнами, але й створює нові ризики, такі як тероризм, кіберзагрози та глобальні пандемії. Ці фактори вимагають переосмислення традиційних підходів до безпеки, адже виклики, з якими стикаються держави, стають все більш комплексними і багатоаспектними.

Особливо важливо вивчити вплив глобалізації на міжнародну безпеку в контексті країн пострадянського простору, які пережили значні політичні та економічні зміни. Ці країни, з огляду на їхню історичну спадщину та сучасні геополітичні виклики, стикаються з унікальними проблемами, що виникають на перехресті старих і нових загроз. Вивчення цього питання допоможе краще зрозуміти, як глобалізація впливає на регіональні конфлікти, зміни у зовнішньополітичних стратегіях та шляхи зміцнення безпеки, що є вкрай актуальним для забезпечення стабільності в пострадянських країнах.

Дослідження перспектив розвитку безпеки в умовах глобалізації є важливим для формування адекватних політик і стратегій, які дозволять країнам пострадянського простору ефективно реагувати на нові виклики. Визначення шляхів інтеграції в міжнародні системи безпеки, зміцнення співпраці з міжнародними організаціями та адаптація національного законодавства до міжнародних стандартів створять умови для зниження ризиків і підвищення рівня безпеки. Таке дослідження також може слугувати основою для розробки комплексних програм, які сприятимуть соціальному і економічному розвитку, що є невід'ємною частиною стабільної системи безпеки в умовах глобалізації.

**Метою дослідження** є аналіз впливу глобалізації на трансформацію міжнародної безпеки, і виявлення нових викликів та ризиків, з якими стикаються країни пострадянського простору в умовах глобальної інтеграції.

Відповідно до мети нами визначено **основні завдання** дослідження:

- дослідити теоретичні основи глобалізації;
- оцінити позитивні та негативні аспекти глобалізації;
- визначити геополітичні виклики для пострадянського простору;
- дослідити роль міжнародних організацій у забезпеченні безпеки;
- розробити рекомендації щодо можливостей розвитку безпеки країн пострадянського простору в умовах глобалізації.

**Об'єкт дослідження** – глобалізаційні процеси та їх вплив на міжнародну безпеку в контексті країн пострадянського простору.

**Предмет дослідження** – специфічні виклики, загрози і можливості, які виникають внаслідок глобалізації для міжнародної безпеки, а також роль міжнародних організацій та механізмів співпраці в забезпеченні безпеки в країнах пострадянського простору.

**Методи дослідження.** Методологічною основою проведеного дослідження стали сукупність прийомів та методів наукового пізнання:

Методологічною основою проведеного дослідження стали сукупність прийомів та методів наукового пізнання:

Історичний метод застосовано для аналізу етапів розвитку глобалізаційних процесів і їх впливу на міжнародну безпеку, зокрема в контексті країн пострадянського простору.

Загальнонауковий діалектичний метод та метод аналізу документів дозволили дослідити наявні міжнародні угоди, протоколи та інші документи, що регулюють питання безпеки, а також проаналізувати їх реалізацію в умовах глобалізації.

Порівняльний метод дослідження застосовано під час вивчення впливу глобалізації на міжнародну безпеку в різних регіонах, а також для аналізу досвіду пострадянських країн в адаптації до глобальних викликів безпеки.

Порівняльно-правовий метод використано для вивчення законодавчих ініціатив, спрямованих на зміцнення безпеки в умовах глобалізації, в контексті порівняння з міжнародними стандартами та нормами.

За допомогою системно-структурного методу досліджено понятійний апарат дослідження, визначено основні компоненти, що впливають на міжнародну безпеку, та проаналізовано їх взаємодію в умовах глобалізації.

Методи класифікації використовувалися для визначення ключових факторів, що впливають на безпеку країн пострадянського простору, а також для оцінки суспільної свідомості та ставлення до міжнародної безпеки в умовах глобалізації.

**Структура роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, висновку, списку використаних джерел.

Загальний обсяг магістерської роботи сторінок.

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

### 1.1 Визначення глобалізації

Глобалізація – це процес посилення взаємозв'язків і взаємозалежності між країнами, культурами та економічними системами, що охоплює різні аспекти суспільного життя, включаючи економіку, політику, соціальні структури, екологію та технології. Вона сприяє інтеграції національних ринків, розширює доступ до інформації, товарів та послуг, водночас створюючи нові виклики та можливості для розвитку суспільств. Глобалізація трансформує традиційні кордони, змінюючи спосіб, яким люди сприймають світ і своє місце в ньому, і стимулює дискусії щодо культурної ідентичності, економічної справедливості та національної безпеки.

Розглянемо тлумачення поняття «глобалізація» від провідних науковців світу, кожне з яких пропонує унікальний погляд на цю концепцію.

Британський соціолог Е. Гідденс визначає глобалізацію як інтенсифікацію всесвітніх соціальних відносин, які пов'язують віддалені один від одного місця таким чином, що місцеві події формуються під впливом подій, що відбуваються за багато миль звідси, і навпаки. Він підкреслює роль глобалізації у реструктуризації соціальних взаємодій у часі та просторі, роблячи раніше ізольовані регіони та культури взаємозалежними в економічній, політичній та культурній сферах [46, с.133].

Теоретик комунікації М. Кастельс описує глобалізацію як становлення мережевого суспільства, в якому інформація, капітал і люди вільно та швидко переміщуються глобальними мережами. Для М. Кастельса глобалізація тісно пов'язана з цифровою революцією, яка уможливила безпрецедентну взаємопов'язаність і децентралізовану структуру, де традиційні бар'єри зникають, породжуючи як можливості, так і нерівності [35, с.7].

Політолог Д. Хелд розглядає глобалізацію як процес, що трансформує просторову організацію соціальних відносин і трансакцій, породжуючи

трансконтинентальні або міжрегіональні потоки і мережі діяльності, взаємодії та влади. Д. Хелд підкреслює складний, багатошаровий характер глобалізації, де держави, ринки і громадянські суспільства перетинаються і взаємодіють, формуючи управління і владу за межами традиційних національних кордонів [48, с.252].

Соціолог Р. Робертсон представляє глобалізацію як «стиснення світу та інтенсифікацію свідомості світу в цілому» [87, с.173]. Р. Робертсон висвітлює культурні виміри глобалізації, зосереджуючись на тому, як люди в усьому світі починають бачити себе частиною єдиного глобального цілого, що призводить до поєднання універсальних культурних тем і локальних ідентичностей.

Журналіст і письменник Т. Фрідман визначає глобалізацію як поширення та інтенсифікацію капіталізму вільного ринку, прискорену розвитком технологій, торгівлі та комунікацій. Він стверджує, що глобалізація створює «плаский світ», де економічні та конкурентні бар'єри зменшуються, дозволяючи людям і компаніям співпрацювати і конкурувати в безпрецедентному глобальному масштабі, хоча вона також несе з собою такі виклики, як нерівність і навантаження на навколишнє середовище [50, с.152].

Українські науковці визначають глобалізацію як багатовимірний процес, що охоплює економічні, соціальні, культурні та політичні аспекти, які посилюють взаємозв'язок і взаємозалежність між країнами та регіонами світу.

О. Пономаренко визначає глобалізацію як багатогранний та складний процес, що поєднує різні аспекти суспільного життя та наукових підходів, і передбачає формування єдиного, взаємозалежного світу, і зазначає, що у наукових колах відсутня єдина думка щодо джерел її виникнення, що зумовлює різноманітність інтерпретацій цього феномену. Більшість дослідників визначають глобалізацію як процес розвитку капіталізму, пов'язаний з транснаціоналізацією фінансових ринків, поширенням демократичних принципів і культурною експансією, зокрема, вестернізацією та домінуванням англійської мови як світової. У цьому контексті глобалізація

може виступати як стимул розвитку міжнародного співробітництва, але водночас і як фактор, що загрожує культурній і мовній ідентичності окремих націй, викликаючи «розмивання» традиційних культурних меж [22, с.105].

Н. Антипенко і Н. Почерніна зазначають, що глобалізація – це складний та багатовекторний процес, який разом із деглобалізацією та регіоналізацією визначає розвиток сучасних міжнародних економічних відносин, створюючи як можливості, так і виклики для країн із різним рівнем розвитку [2]. В умовах глобалізації економіка України, як країни, що розвивається, стикається з неоднозначними наслідками, що включають як вигоди та нові можливості, так і втрати та посилення залежності від зовнішніх ринків. Це вимагає створення нових підходів у економічній політиці, які допоможуть адаптувати економіку до глобальних тенденцій з урахуванням національних інтересів та міжнародних викликів, що й становить перспективний напрям для подальших досліджень.

І. Поліщук характеризує глобалізацію як складний, багатогранний процес, який охоплює економічну, політичну, культурну та соціальну сфери й визначається зростанням взаємозалежності між країнами через інтернаціоналізацію економіки, розвиток інформаційних технологій та поширення єдиних культурних і соціальних стандартів [21, с.197]. Цей процес супроводжується не тільки позитивними зрушеннями, такими як стимулювання економічного зростання, поширення демократії та технологічний розвиток, а й викликами, зокрема посиленням нерівності між розвиненими та країнами, що розвиваються, а також загрозами втрати національної ідентичності.

На думку І. Шевченко, глобалізація – це процес, що охоплює інтеграцію країн у світову економіку та розширює взаємозв'язки між народами, культурами й соціальними групами, сприяючи взаєморозумінню та культурним обмінам на міжнародному рівні. Вона створює як можливості для розвитку глобальних комунікацій і співпраці, так і виклики, зокрема, посилення націоналізму та міжкультурних протиріч. У сучасному світі

глобалізація стимулює пошук нових форм діалогу, спрямованого на формування мультикультурного суспільства, що базується на взаєморозумінні й толерантності.[29, с.165].

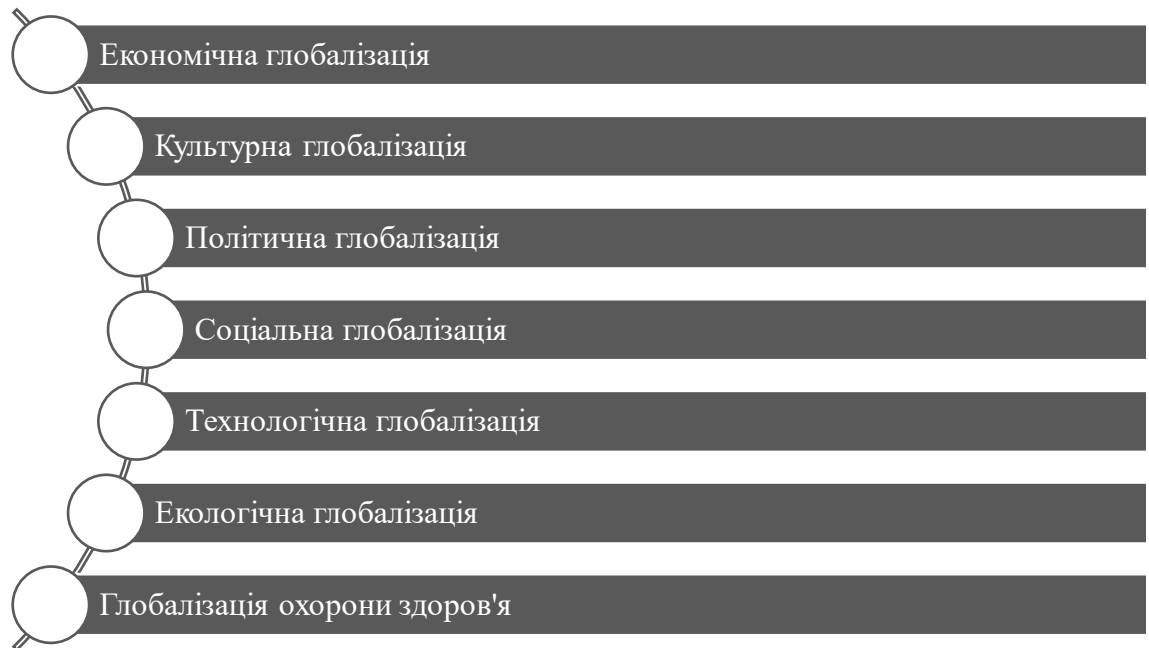
І. Костира і Н. Янченко характеризують глобалізацію як процес, що охоплює не лише економічну, але й культурну та соціальну інтеграцію країн, спрямовану на зближення народів через толерантність, взаємну повагу та спільні цінності. У глобалізованому світі виникає необхідність створення нових моделей міжнародної політики, що враховують історичний і культурний контекст кожної країни, забезпечуючи гармонійне співіснування між національними та міжнародними інтересами. Такий підхід акцентує важливість особистісних і колективних аспектів взаємовідносин, де соціальні й культурні зв'язки між індивідами формують основу для мирного майбутнього планетарного суспільства [13, с.24].

Отже, глобалізація є складним і багатограним процесом, який поєднує країни, народи та культури в єдиний інтегрований простір, сприяючи зростанню економічної, соціальної та культурної взаємозалежності. Вона виходить за межі економічного співробітництва, охоплюючи всі сфери життя і формуючи умови для міжкультурного діалогу та взаємоповаги. Такий процес вимагає розвитку нових моделей міжнародної політики, що враховують національні особливості, історичний досвід і динаміку культурної ідентичності, аби забезпечити гармонійне співіснування в умовах зростаючої глобальної взаємозалежності.

## **1.2 Види та форми глобалізації**

Види та форми глобалізації відображають багатовимірність цього процесу, охоплюючи різні аспекти інтеграції у світовому масштабі. Економічна глобалізація сприяє зростанню міжнародної торгівлі та фінансових потоків, тоді як політична глобалізація спрямована на створення міждержавних об'єднань і систем колективної безпеки. Культурна глобалізація стимулює обмін цінностями, ідеями та культурними надбаннями,

формує умови для міжкультурного діалогу, тоді як соціальна поширює стандарти охорони здоров'я, освіти та прав людини. Кожна з форм глобалізації має свої особливості та впливає на суспільство по-різному, створюючи як нові можливості для співпраці, так і виклики, пов'язані з культурною уніфікацією та соціальними дисбалансами (рис. 1.1).



**Рис. 1.1. Види глобалізації [57, с.107]**

Економічна глобалізація означає зростаючу взаємозалежність національних економік через торгівлю, інвестиції та потоки капіталу. Цей процес включає розширення міжнародної торгівлі, збільшення кількості транснаціональних корпорацій та інтеграцію фінансових ринків, що призвело до створення глобальної економіки, в якій товари, послуги та капітал можуть вільно переміщатися через кордони [3]. У міру того, як країни все глибше залучаються до світового ринку, вони стають залежними одна від одної в питаннях ресурсів, продукції та фінансової стабільності. Економічна глобалізація зумовлена технологічним прогресом, який сприяв прискоренню комунікації та транспорту, що дозволило бізнесу працювати в міжнародному масштабі. Однак ця взаємозалежність також означає, що економічні події в одній частині світу можуть мати значні хвильові ефекти в інших частинах

світу, що викликає занепокоєння щодо вразливості до глобальних фінансових криз, втрати робочих місць та нерівномірного розподілу економічних благ.

Провідні науковці детально досліджували наслідки економічної глобалізації. Дж. Стігліц, Нобелівський лауреат з економіки, підкреслив, що глобалізація може посилити економічну нерівність, стверджуючи, що, хоча вона може створювати багатство і можливості, вона часто приносить непропорційну вигоду заможним і кваліфікованим людям, залишаючи бідних і некваліфікованих позаду. Дж. Стігліц наголошує на необхідності політичних рамок, які б вирішували цю нерівність, щоб забезпечити більш рівномірний розподіл вигод від глобалізації [92].

У той же час, Т. Фрідман у своїй впливовій книзі «Світ плаский» стверджує, що технологічний прогрес вирівняв ігрове поле, дозволивши приватним особам і компаніям з країн, що розвиваються, конкурувати у світовій економіці. Він обговорює, як інтернет і цифрові комунікації демократизували доступ до ринків, дозволивши меншим гравцям брати участь нарівні з великими корпораціями [51, с.427]. Погляд Т. Фрідмана підкреслює як можливості, так і виклики, пов'язані з економічною глобалізацією, припускаючи, що, хоча вона може сприяти інноваціям та економічному зростанню, вона також вимагає ретельного розгляду соціально-економічних наслідків для різних груп населення.

Культурна глобалізація – це всесвітній обмін та асиміляція культурних елементів, що призводить до формування глобальної культури, яка виходить за межі національних та регіональних кордонів. Цей процес передбачає поширення ідей, цінностей, норм, практик і артефактів по всьому світу, чому сприяє розвиток комунікаційних технологій, подорожей і засобів масової інформації [26, с.132]. Культурна глобалізація проявляється через різні канали, включаючи поширення глобальних брендів, популярність міжнародної музики та кіно, а також широке використання соціальних медіа-платформ, які дозволяють людям ділитися та споживати культурний контент з різних куточків світу. Хоча культурна глобалізація сприяє взаємозв'язку та

збагачує глобальний культурний ландшафт, вона також викликає занепокоєння щодо потенційної ерозії місцевих культур та ідентичностей, оскільки домінуючі культури - часто із західних країн - можуть затьмарити місцеві практики та традиції.

Провідні науковці зробили свій внесок у наше розуміння культурної глобалізації за допомогою різних концепцій. А. Аппадурай ввів поняття «етноландшафтів», яке стосується динамічних і складних потоків людей і культур через кордони, підкреслюючи, що культурні обміни не є односторонніми, а передбачають складну взаємодію між численними культурними агентами [32, с.108]. Робота А. Аппадурай висвітлює плинність і непередбачуваність культурної глобалізації, оскільки окремі люди і спільноти орієнтуються в цих обмінах, часто змінюючи культурні значення і практики в цьому процесі.

Крім того, Я. Пітерс проаналізував вплив глобалізації на культуру через призму «глобалізації як гібридизації». Він стверджує, що культурна глобалізація не просто призводить до гомогенізації культур, а радше сприяє виникненню гібридних форм, які поєднують елементи з різних культурних середовищ, що призводить до нових, інноваційних форм вираження ідентичності [83, с.41]. Погляд Я. Пітерса підкреслює потенціал для процвітання культурного розмаїття в умовах глобалізації, припускаючи, що взаємодія різних культур може призвести до появи унікальних культурних форм, які відображають складності глобалізованого світу.

Політична глобалізація – це поширення політичних ідей, норм і практик через національні кордони, що призводить до появи міжнародних структур управління та реконфігурації традиційних уявлень про державний суверенітет. Цей тип глобалізації охоплює зростаючий вплив міжнародних організацій, договорів та угод, спрямованих на вирішення глобальних питань, таких як права людини, захист навколишнього середовища та економічна співпраця [42]. Політична глобалізація сприяє співпраці між державами та недержавними суб'єктами, стимулюючи діалог та співпрацю щодо спільних

викликів, які виходять за межі національних кордонів. Однак вона також ставить під сумнів авторитет національних держав у взаємопов'язаному світі, оскільки вони стикаються з наслідками передачі певної частини суверенітету міжнародним органам.

Видатні вчені зробили свій внесок у дискурс про політичну глобалізацію, зокрема, Р. Кеохейн та Дж. Най, які розробили теорію комплексної взаємозалежності. Ця теорія стверджує, що в глобалізованому світі відносини між державами характеризуються численними каналами взаємодії, включаючи економічні, екологічні та соціальні виміри, які часто впливають на політичні рішення [58, с.55]. Їхні роботи висвітлюють, як взаємозалежність може призвести до створення міжнародних механізмів управління, які сприяють колективним діям і вирішенню транснаціональних проблем.

Також Е. Гідденс у своїй фундаментальній праці «Наслідки сучасності» обговорює вплив глобалізації на державний суверенітет. Він стверджує, що глобалізація кидає виклик традиційним формам політичної влади, оскільки держави повинні орієнтуватися в складних мережах впливу, які виходять за межі їхніх кордонів. Е. Гідденс припускає, що хоча глобалізація може розширити можливості держав співпрацювати у вирішенні нагальних глобальних проблем, вона також може послабити їхній контроль над внутрішніми справами, змушуючи їх пристосовуватися до нових політичних реалій, сформованих глобальною взаємозалежністю [75, с.433].

Соціальна глобалізація – це розширення мережі соціальних зв'язків і взаємодій, які виходять за межі національних кордонів, чому сприяє розвиток комунікаційних технологій і зростання мобільності. Цей тип глобалізації сприяє появі глобальних спільнот і соціальних мереж, дозволяючи людям з різним походженням спілкуватися, обмінюватися ідеями та співпрацювати на величезних відстанях [15, с.198]. Соціальна глобалізація охоплює різні аспекти, включаючи зростання транснаціональних громадських рухів, глобальні культурні обміни та поширення цифрових платформ, які

уможливлюють віртуальні зв'язки. Як наслідок, люди можуть брати участь у дискусіях та діях, пов'язаних з глобальними проблемами, такими як зміна клімату, права людини та соціальна справедливість, створюючи таким чином спільне почуття приналежності та відповідальності, що виходить за межі локальних контекстів.

Видатні вчені аналізували динаміку соціальної глобалізації, зокрема М. Кастельс, який досліджував взаємодію між Інтернетом, суспільством і глобалізацією у своїй впливовій праці «Поява мережевого суспільства». М. Кастельс стверджує, що Інтернет фундаментально трансформував соціальні структури, уможлививши миттєву комунікацію і формування мереж, які сприяють співпраці та активізму в усьому світі. Він підкреслює, як ці мережі дають можливість окремим особам і групам мобілізуватися для соціальних змін, формуючи політичні та культурні середовища у безпрецедентний спосіб [36].

На противагу цьому, З. Бауман досліджує наслідки глобалізації для соціальних відносин у своїй книзі «Плинна сучасність» [33, с.12]. З. Бауман стверджує, що глобалізація призвела до плинного і швидкоплинного характеру соціальних зв'язків, де традиційні зв'язки і спільноти дедалі більше послаблюються. Він стверджує, що в глобалізованому світі люди часто орієнтуються у своєму соціальному житті з відчуттям невизначеності та нестабільності, оскільки відносини стають більш тимчасовими та умовними. Поняття «рідкої» соціальності відображає виклики та складнощі формування значущих зв'язків у постійно мінливому глобальному середовищі. Разом ідеї М. Кастельса та З. Баумана дають комплексне розуміння соціальної глобалізації та її глибокого впливу на індивідуальну та колективну ідентичність.

Технологічна глобалізація – це прискорене поширення та інтеграція технологій по всьому світу, що докорінно змінює економічні структури та суспільні взаємодії. Цей тип глобалізації охоплює винайдення, впровадження та поширення передових технологій, особливо в галузі інформації та

комунікації [72]. Оскільки ці технології стають дедалі доступнішими, вони змінюють способи спілкування, ведення бізнесу та доступу до інформації. Поява Інтернету, мобільного зв'язку та цифрових платформ сприяла миттєвому зв'язку та співпраці, що дозволило людям та організаціям вийти за межі географічних кордонів. Цей глобальний технологічний ландшафт не лише підвищує продуктивність та інновації, але й створює виклики, такі як нерівність у доступі до технологій та можливість виникнення цифрового розриву між різними регіонами та соціально-економічними групами.

Видатні вчені зробили значний внесок у розуміння наслідків технологічної глобалізації. М. Маклюен відомий своєю фразою «носій – це повідомлення», яка підкреслює, що сама форма комунікації глибоко впливає на людську взаємодію та суспільні структури [67, с.392]. Його робота свідчить про те, що характеристики технологій, а не лише зміст, який вони передають, формують наше сприйняття і поведінку. Ця ідея резонує в контексті технологічної глобалізації, оскільки швидке поширення нових засобів комунікації трансформує способи взаємодії людей і спільнот у глобальному масштабі. У подібному ключі Н. Негропonte у своїй книзі «Бути цифровим» досліджує, як цифрові технології змінюють комунікацію та поширення інформації [74, с.420]. Він стверджує, що перехід від аналогових до цифрових форм являє собою фундаментальний зсув у тому, як люди відчувають і взаємодіють зі світом. Н. Негропonte підкреслює потенціал цифрових технологій для демократизації доступу до інформації та полегшення глобальної комунікації, але він також звертає увагу на виклики, пов'язані з навігацією в цьому новому цифровому ландшафті. Разом ідеї М. Маклюена та Н. Негропonte підкреслюють трансформаційну силу технологічної глобалізації та її далекосяжний вплив на сучасне суспільство.

Екологічна глобалізація – це зростаюче усвідомлення екологічних проблем, які виходять за межі національних кордонів і вимагають спільних зусиль для сталого розвитку та управління спільними ресурсами. Цей тип глобалізації підкреслює, що екологічні виклики, такі як зміна клімату, втрата

біорізноманіття та забруднення, нерозривно пов'язані між собою, впливаючи на країни і громади в усьому світі, незалежно від географічних і політичних кордонів [71, с.95]. Оскільки екологічні проблеми стають дедалі складнішими і глобальнішими за своєю природою, вони вимагають скоординованих дій від багатьох зацікавлених сторін, включаючи уряди, організації та окремих осіб. Поняття екологічної глобалізації підкреслює важливість визнання того, що локальні природоохоронні заходи можуть мати далекосяжні наслідки і що колективні дії необхідні для пом'якшення негативного впливу на планету.

Ключові дослідники зробили значний внесок у дискурс про екологічну глобалізацію. У. Бек запровадив концепцію «суспільства ризику», яка стверджує, що сучасні суспільства все більше переймаються управлінням ризиками, які виникають внаслідок технологічного прогресу та деградації навколишнього середовища. У. Бек стверджує, що ці ризики часто мають глобальний характер, впливають на населення по всьому світу і вимагають переоцінки підходів суспільства до екологічного управління [34, с.48]. Його робота підкреслює необхідність глобальної співпраці для ефективного подолання цих спільних ризиків. Д. Медоуз, з іншого боку, зробила значний внесок у розуміння сталого розвитку та необхідності системних змін. У своїй впливовій праці «Межі зростання» Д. Медоуз та її співавтори дослідили наслідки неконтрольованого економічного зростання для обмежених природних ресурсів, виступаючи за більш сталий підхід до розвитку [68, с.12]. Її дослідження підкреслюють необхідність інтеграції екологічних міркувань у глобальну політику, наголошуючи на тому, що всебічне розуміння взаємозалежності між соціальними, економічними та екологічними системами має вирішальне значення для досягнення довгострокового сталого розвитку. Разом Бек і Медоуз створюють основу для розуміння екологічної глобалізації, підкреслюючи нагальність колективних дій для вирішення екологічних проблем у взаємопов'язаному світі.

Глобалізація охорони здоров'я означає зростаючу взаємозалежність систем охорони здоров'я та спільні ризики для здоров'я, які виходять за межі

національних кордонів, що вимагає спільних зусиль для вирішення проблем охорони здоров'я в глобальному масштабі. Цей тип глобалізації охоплює розподіл ресурсів, інформації та практик у сфері охорони здоров'я між країнами, що набуває все більшого значення в епоху, коли хвороби можуть швидко поширюватися через подорожі та торгівлю [70, с.6]. Оскільки глобальні виклики у сфері охорони здоров'я, такі як пандемії та хронічні захворювання, стають все більш помітними, існує нагальна потреба у співпраці країн для розробки ефективних заходів реагування та втручань. Глобалізація охорони здоров'я підкреслює важливість не лише управління ризиками для здоров'я, але й забезпечення рівного доступу до медичних послуг для всіх верств населення, особливо в країнах з низьким і середнім рівнем доходу, які часто стикаються зі значними диспропорціями у сфері охорони здоров'я.

Видатні вчені зробили значний внесок у розуміння глобалізації охорони здоров'я. П. Фармер є провідним прихильником глобальної справедливості у сфері охорони здоров'я, підкреслюючи, що охорона здоров'я має бути фундаментальним правом людини і що нерівність у результатах охорони здоров'я часто зумовлена більш широкими соціально-економічними факторами [85]. Дослідження П. Фармера висвітлює, як глобалізація може як посилювати, так і зменшувати нерівність у сфері охорони здоров'я, залежно від політики і практики, прийнятої країнами. Він проілюстрував, як можна ефективно впроваджувати заходи у сфері охорони здоров'я в умовах обмежених ресурсів за допомогою залучення громад і культурно прийнятних стратегій. Аналогічно, М. Мармот зосередився на соціальних детермінантах здоров'я, стверджуючи, що такі фактори, як дохід, освіта і соціальний статус, суттєво впливають на результати здоров'я в глобальному масштабі. Його дослідження демонструє, що нерівність у сфері охорони здоров'я є не лише результатом індивідуального вибору, але й глибоко вкорінена в суспільних структурах [64, с.2442]. Вивчаючи глобальні наслідки цих соціальних детермінант, А. Мармот підкреслює необхідність скоординованих

міжнародних зусиль для подолання нерівності у сфері охорони здоров'я, виступаючи за політику, яка сприяє справедливості у сфері охорони здоров'я та покращенню загального стану здоров'я населення в усьому світі. Разом М. Фармер і А. Мармот підкреслюють важливість розуміння глобалізації охорони здоров'я як багатогранної проблеми, що вимагає комплексних і спільних рішень для просування справедливості у сфері охорони здоров'я і поліпшення результатів охорони здоров'я для всіх.

Отже, види та форми глобалізації відображають багатогранність сучасного світу, де економічні, культурні, політичні, соціальні, технологічні, екологічні та медичні процеси взаємопов'язані та впливають один на одного. Кожен з цих типів глобалізації має свої унікальні характеристики та виклики, які вимагають комплексного підходу до їх вивчення та вирішення. Наприклад, економічна глобалізація спрощує міжнародну торгівлю та інвестиції, але також сприяє зростанню економічної нерівності, в той час як культурна глобалізація може як збагачувати культурний обмін, так і загрожувати ідентичності національних культур. Важливо розуміти ці процеси як частину єдиного глобального контексту, що вимагає спільних зусиль на міжнародному рівні для забезпечення стійкого розвитку, соціальної справедливості та миру у світі.

### **1.3 Концепції міжнародної безпеки**

Концепції міжнародної безпеки є важливими елементами у формуванні стратегій держав для забезпечення стабільності та захисту національних інтересів в умовах глобалізації та зростаючих викликів. У сучасному світі безпека більше не обмежується лише військовими аспектами, а охоплює широкий спектр питань, включаючи економічну, екологічну, соціальну та інформаційну безпеку. Різні теорії та підходи до міжнародної безпеки, такі як реалізм, лібералізм та конструктивізм, пропонують свої унікальні перспективи щодо причин конфліктів, засобів їх вирішення та важливості співпраці між державами. В умовах постійно змінюваної глобальної ситуації концепції

міжнародної безпеки потребують адаптації та переосмислення, що робить їх предметом активних досліджень у сфері міжнародних відносин.



**Рис. 1.2. Концепції міжнародної безпеки [65, с.96]**

Концепція всеосяжної безпеки, сформульована такими вченими, як Дж. Мур, підкреслює, що міжнародна безпека виходить за рамки традиційних військових проблем і включає широкий спектр взаємопов'язаних питань, що впливають на держави і суспільства. У контексті глобалізації ця концепція визнає, що економічна нестабільність, погіршення стану довкілля, соціальна нерівність і криза громадського здоров'я є взаємопов'язаними загрозами, які можуть підірвати національну і глобальну стабільність [73, с.4]. Дж. Мур стверджує, що комплексний підхід до безпеки має важливе значення для розуміння багатогранної природи сучасних загроз, оскільки ці виклики часто виходять за межі національних кордонів і вимагають спільних рішень. Визнаючи взаємозв'язок між різними вимірами безпеки, політики можуть розробити більш ефективні стратегії, які стосуються не лише військової готовності, але й ширших соціально-економічних і екологічних умов, що сприяють нестабільності, і в кінцевому підсумку сприятимуть більш цілісному і сталому підходу до глобальної стабільності.

Концепція глобальної взаємозалежності, сформульована Р. Кеохейном і Дж. Наєм у їхній теорії складної взаємозалежності, підкреслює, як глобалізація сприяє розвитку складних зв'язків між країнами, роблячи їх все більш вразливими до транснаціональних викликів. Ця взаємозалежність означає, що такі події, як економічні спади, спалахи хвороб та екологічні катастрофи в одній частині світу, можуть поширитися на взаємопов'язані економіки та суспільства, що призведе до далекосяжних наслідків [78, с.9]. Наприклад, пандемія COVID-19 продемонструвала, як криза у сфері охорони здоров'я в одному регіоні може порушити глобальні ланцюги постачання, призвести до широкомасштабної економічної нестабільності та створити надзвичайні ситуації у сфері громадського здоров'я на всіх континентах. Р. Кеохейн і Дж. Най стверджують, що ця реальність вимагає переоцінки традиційних парадигм безпеки, оскільки безпека окремих держав тепер нерозривно пов'язана з добробутом інших. Таким чином, глобальна взаємозалежність вимагає спільних підходів до безпеки, коли країни повинні працювати разом для подолання спільних ризиків і вразливостей, визнаючи, що колективні дії є необхідними для управління складнощами глобалізованого світу.

Концепція багатосторонності та колективної безпеки, розроблена К. Аннаном, підкреслює важливість спільних підходів між державами та міжнародними організаціями для ефективною протидії транснаціональним загрозам безпеці, що виникають внаслідок глобалізації. К. Аннан підкреслив, що сучасні глобальні виклики, такі як тероризм, зміна клімату та пандемії, не можуть бути подолані окремими країнами, що діють ізольовано; натомість, вони вимагають узгоджених зусиль в рамках багатосторонніх структур і договорів [95, с.4]. Він виступив за зміцнення таких інституцій, як Організація Об'єднаних Націй, щоб сприяти діалогу та співпраці, тим самим сприяючи спільній відповідальності між країнами. Завдяки мультилатералізму держави можуть об'єднувати ресурси, обмінюватися розвідданими та координувати реагування на кризи, тим самим посилюючи свою колективну безпеку.

Наприклад, такі ініціативи, як Паризька угода про зміну клімату, ілюструють, як колективні дії можуть створити рамки для того, щоб держави взяли на себе зобов'язання щодо досягнення спільних цілей при вирішенні глобальних екологічних загроз. У цьому контексті бачення К. Аннаном багатосторонності як наріжного каменю міжнародної безпеки підкреслює, що лише завдяки спільним зусиллям світова спільнота може ефективно пом'якшити ризики, які несе в собі взаємопов'язаний світ.

Концепція ролі недержавних акторів у міжнародній безпеці, сформульована М. Калдор, підкреслює зростаюче значення різних недержавних утворень, таких як міжнародні організації, неурядові організації (НУО) і навіть терористичні групи, у формуванні динаміки безпеки в умовах глобалізації. М. Калдор стверджує, що ці актори часто діють на транснаціональному рівні, тим самим кидаючи виклик традиційним державоцентричним моделям безпеки, які в першу чергу зосереджуються на національних державах та їхніх збройних силах. Наприклад, НУО відіграють важливу роль у гуманітарному реагуванні та адвокації, впливаючи на політичні рішення та надаючи ресурси під час криз, в той час як транснаціональні терористичні організації використовують глобалізацію для вербування членів та організації атак через кордони [55]. Цей зсув вимагає переосмислення парадигм безпеки, оскільки взаємодія і відносини між державними і недержавними акторами можуть значно ускладнити середовище міжнародної безпеки. М. Калдор підкреслює, що ефективні стратегії безпеки повинні визнавати та інтегрувати ролі цих різноманітних акторів, тим самим застосовуючи більш комплексний і багатогранний підхід до вирішення сучасних загроз безпеці в глобальному взаємопов'язаному середовищі.

Концепція кібербезпеки та цифрових загроз міжнародній безпеці, досліджена Дж. Наєм, підкреслює зростаюче значення кібербезпеки в сучасному глобальному середовищі, де цифрові технології та інтернет відіграють ключову роль у національній безпеці. Дж. Най стверджує, що поширення кіберпотужностей призвело до появи нових вразливостей, коли

державні та недержавні суб'єкти використовують цифрову сферу для проведення кібератак, шпигунства та інформаційних війн [77, с.32]. Цей зсув вимагає переоцінки традиційних рамок безпеки, оскільки загрози тепер можуть походити з будь-якої точки світу, часто з анонімністю і мінімальними витратами. Дж. Най підкреслює важливість розробки комплексних стратегій кібербезпеки, які не лише зосереджуються на технологічному захисті, але й враховують соціально-політичні виміри кіберзагроз, включаючи вплив дезінформації та пропаганди на громадську думку і демократичні процеси. У цьому контексті країни повинні сприяти міжнародному співробітництву для встановлення норм і правил, що регулюють кіберпростір, з метою зменшення ризиків і посилення колективної безпеки в епоху, коли цифрова взаємодія є невід'ємною частиною глобальних відносин і національної стабільності.

Парадигма гуманітарної безпеки, сформульована К. Аннаном, колишнім Генеральним секретарем ООН, підкреслює трансформаційний перехід від традиційної безпеки, орієнтованої на державу, до безпеки людини. Ця концепція надає пріоритет захисту окремих осіб і громад, стверджуючи, що справжня безпека досягається не лише військовими засобами, але й усуненням основних загроз людській гідності, таких як бідність, насильство, хвороби і погіршення стану довкілля. К. Аннан виступає за цілісний підхід, який визнає взаємопов'язаність різних вимірів безпеки, припускаючи, що глобальна стабільність залежить від забезпечення добробуту людей [31, с.54]. Зміщуючи акцент на безпеку людини, ця парадигма закликає до комплексних стратегій, які включають соціальні, економічні та політичні чинники, сприяють міжнародному співробітництву і гуманітарним зусиллям, спрямованим на створення безпечного середовища, де всі люди можуть процвітати. У цьому контексті безпека стає спільною відповідальністю, закликаючи держави і міжнародні організації до спільної роботи з протидії викликам, які впливають на людські життя і громади через кордони, сприяючи тим самим створенню більш справедливого і рівноправного світу.

Концепція кризового менеджменту та стійкості в контексті міжнародної безпеки широко обговорюється Д. Лейком, який наголошує на необхідності підготовки до глобальних криз, реагування на них та відновлення після них. Д. Лейк стверджує, що у все більш взаємопов'язаному світі держави стикаються з безліччю викликів, включаючи економічні спади, стихійні лиха та надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, які можуть мати далекосяжні наслідки, що виходять за межі кордонів [60, с.226]. Ефективне управління кризовими ситуаціями вимагає не лише здатності до негайного реагування, але й розвитку стійкості в державах і громадах, щоб протистояти потрясінням і адаптуватися до них. Це передбачає розробку надійних систем і політик, які підвищують здатність суспільства відновлюватися після криз, мінімізують вразливість і забезпечують безперервність основних функцій. Надаючи пріоритет стійкості, цей підхід пропагує комплексні стратегії, що поєднують оцінку ризиків, готовність до катастроф і залучення громад, сприяючи проактивній, а не реактивній позиції у вирішенні глобальних викликів. У цьому контексті стійкість стає критично важливим компонентом міжнародної безпеки, підкреслюючи необхідність співпраці між державами, недержавними суб'єктами та міжнародними організаціями для побудови більш безпечного та стабільного глобального середовища.

Концепцію культурної чутливості та діалогу в контексті міжнародної безпеки досліджував Е. Саїд, який наголошував на важливості розуміння культурних наративів і перспектив у вирішенні питань глобальної безпеки. Дослідження Е. Саїда підкреслює, що в дискусіях про безпеку часто не беруться до уваги складні культурні виміри, які впливають на конфлікти і співпрацю між країнами. Виступаючи за міжкультурний діалог, він стверджує, що створення атмосфери взаємної поваги і розуміння може значно зменшити напруженість, що виникає через культурні непорозуміння і стереотипи [89, с.40]. Цей підхід підкреслює необхідність визнання різноманітних світоглядів, традицій і цінностей, які можуть стати основою для більш ефективної та інклюзивної політики безпеки. Участь у змістовному діалозі не лише сприяє

співробітництву, але й зміцнює довіру між різними групами населення, прокладаючи шлях до спільного вирішення спільних безпекових викликів. В епоху глобалізації, коли культурні взаємодії є частими і складними, включення культурної чутливості в безпековий дискурс має важливе значення для розбудови сталого миру і запобігання конфліктам, які можуть виникнути через неправильне тлумачення або недостатню обізнаність про культурні особливості інших.

Концепція екологічної безпеки в контексті глобалізації широко обговорюється С. Далбі, який підкреслює глибокий зв'язок між екологічними проблемами та динамікою безпеки. С. Далбі стверджує, що деградація довкілля, зміна клімату та дефіцит ресурсів – це не просто екологічні проблеми, а критичні загрози, які можуть дестабілізувати нації та спровокувати конфлікти. Оскільки глобалізація сприяє зростанню взаємозалежності між країнами, наслідки екологічних криз, такі як екстремальні погодні явища, підвищення рівня моря та втрата біорізноманіття, виходять за межі національних кордонів і впливають на глобальну стабільність. Цей взаємозв'язок вимагає спільних зусиль держав і міжнародних організацій для вирішення цих нагальних проблем [41]. С. Далбі виступає за зміну парадигми безпекового мислення, закликаючи політиків інтегрувати екологічні міркування в національні та міжнародні безпекові рамки. Визнаючи, що загрози довкіллю безпосередньо впливають на політичну, економічну та соціальну стабільність, концепція екологічної безпеки закликає до комплексних стратегій, які сприяють сталому розвитку, управлінню ресурсами та колективним діям, спрямованим на пом'якшення негативних наслідків зміни клімату та деградації довкілля. Таким чином, вирішення питань екологічної безпеки має важливе значення для досягнення ширших цілей безпеки у все більш взаємопов'язаному світі.

Концепція нових технологій і безпеки в контексті глобалізації була глибоко проаналізована Г. Ліном, який підкреслює подвійну природу технологічних досягнень, таких як штучний інтелект (ШІ) і біотехнології, у

формуванні динаміки міжнародної безпеки. Г. Лін стверджує, що хоча ці інновації відкривають значні можливості для посилення безпеки, ефективності та спроможності реагування, вони також створюють складні ризики, які можуть дестабілізувати існуючі парадигми безпеки [63, с.189]. Наприклад, штучний інтелект може покращити процеси прийняття рішень і прогностичну аналітику в операціях з безпеки, але він також викликає занепокоєння щодо автономної зброї, спостереження і потенціалу зловживань з боку зловмисників. Аналогічно, прогрес у біотехнологіях може призвести до прориву в медицині та безпеці здоров'я, але він також може сприяти розробці біологічної зброї або поглибити нерівність у доступі до медичної допомоги. Лін наголошує на необхідності міжнародної співпраці та надійної нормативно-правової бази для відповідального управління цими технологіями, що гарантуватиме, що вони зроблять позитивний внесок у глобальну безпеку, а не стануть джерелом конфліктів. Він виступає за проактивний підхід, який включає етичні міркування, публічний діалог і багатосторонні угоди, щоб орієнтуватися в складному ландшафті нових технологій, підкреслюючи, що ефективне управління має важливе значення для використання їхніх переваг при одночасному пом'якшенні пов'язаних з ними ризиків. Таким чином, розуміння взаємозв'язку між новими технологіями і міжнародною безпекою має важливе значення для розробки стратегій, які враховують як потенціал, так і підводні камені технологічного прогресу в глобалізованому світі.

Отже, концепції міжнародної безпеки в умовах глобалізації відображають складність і багатогранність сучасних загроз, що виходять за межі традиційних військових конфліктів. Вони підкреслюють важливість комплексного підходу, який враховує не лише політичні та економічні аспекти, а й соціальні, екологічні та технологічні виклики. Зокрема, концепції, такі як гуманітарна безпека, екологічна безпека та нові технології безпеки, акцентують на необхідності міжнародного співробітництва та колективних дій для подолання транснаціональних загроз. Важливою є також роль недержавних акторів і культурного діалогу у формуванні безпекових

стратегій. Отже, для ефективного реагування на виклики глобалізації необхідно впроваджувати інноваційні підходи, що включають зважений аналіз ризиків, зміцнення резилієнтності суспільств та активне залучення різних акторів до процесу забезпечення міжнародної безпеки.

### **Висновки до першого розділу**

Глобалізація, як складний та багатогранний процес, визначається як зростаюча взаємозалежність країн через економічні, культурні, політичні та технологічні взаємодії. Це явище втілює в собі трансформації в різних сферах життя, які можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки для держав і суспільств. З урахуванням визначення глобалізації, важливо розглянути не лише її економічні аспекти, а й культурні, соціальні та політичні виміри, що вказує на необхідність комплексного підходу до аналізу цього феномену.

Різноманітність форм і видів глобалізації демонструє, як цінності, ідеї та ресурси переміщуються через кордони, змінюючи традиційні соціальні структури і зумовлюючи нові виклики. Економічна, культурна, політична, соціальна, технологічна та екологічна глобалізація створюють нові можливості для співпраці між країнами, проте також призводять до появи ризиків і загроз, які потребують злагодженого підходу до їх вирішення. У цьому контексті важливо враховувати роль держав, міжнародних організацій та недержавних акторів у формуванні глобальної політики.

Концепції міжнародної безпеки в умовах глобалізації акцентують на необхідності розширення традиційних уявлень про безпеку, включаючи не лише військові загрози, але й соціальні, екологічні, економічні та інформаційні аспекти. Комплексна безпека та гуманітарна безпека, наприклад, підкреслюють важливість захисту індивідів і громад від різноманітних загроз, які можуть бути наслідком глобальних процесів. Зокрема, концепція нових технологій безпеки висвітлює необхідність адаптації безпекових стратегій до викликів, які виникають у результаті розвитку сучасних технологій, таких як кібербезпека та штучний інтелект.

У рамках міжнародної безпеки особливу увагу варто приділяти багатосторонньому співробітництву та колективній безпеці, що передбачає спільні зусилля держав і міжнародних організацій для подолання транснаціональних загроз. Важливими є також аспекти культурної чутливості та діалогу, які можуть зменшити ризики конфліктів, що виникають через непорозуміння та культурні різниці. Цей підхід демонструє, що міжнародна безпека в умовах глобалізації вимагає інтеграції різноманітних стратегій та дій.

Таким чином, теоретико-методологічні основи глобалізації та міжнародної безпеки вказують на необхідність комплексного підходу, що враховує різні аспекти сучасних викликів. Дослідження глобалізації та міжнародної безпеки потребує мультидисциплінарного підходу, включаючи економіку, політологію, соціологію та культурологію. Це дозволяє глибше зрозуміти взаємозв'язки між глобальними процесами та їхнім впливом на міжнародну безпеку, що є особливо актуальним у сучасному світі, де виклики безпеки стають дедалі більш складними та взаємопов'язаними.

## РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

### 2.1 Позитивні аспекти глобалізації

Глобалізація, сприяючи розширенню міжнародної взаємодії, відіграє важливу роль у зміцненні міжнародної безпеки. Вона сприяє економічному співробітництву між державами, підвищуючи рівень взаємозалежності, що знижує ймовірність конфліктів і сприяє стабільності. Розвиток комунікаційних технологій, глобальних інформаційних мереж та співпраці у вирішенні глобальних проблем, таких як зміна клімату або боротьба з тероризмом, створюють основу для об'єднання зусиль різних країн. Таким чином, глобалізація надає можливості для взаємного обміну інформацією, покращує взаєморозуміння між народами і сприяє формуванню ефективної міжнародної системи безпеки.

Розглянемо детальніше позитивні аспекти глобалізації в контексті міжнародної безпеки (рис. 2.1).



Рис. 2.1. Позитивні аспекти глобалізації в контексті міжнародної безпеки [24, с.30]

Економічна взаємозалежність, створена глобалізацією, є однією з найважливіших позитивних сил для міжнародної безпеки, оскільки тісні економічні зв'язки між країнами знижують ймовірність виникнення конфліктів. Коли держави розширюють свої торгові та фінансові відносини, вони стають більш залежними одна від одної для забезпечення економічного зростання та стабільності. Це формує своєрідний «економічний бар'єр» проти конфліктів, оскільки військові або політичні загострення можуть завдати значної шкоди обом сторонам. Наприклад, якщо дві країни є великими партнерами в експорті та імпорті, їхні економіки будуть зазнавати серйозних втрат у разі будь-якого збройного конфлікту. Така залежність змушує держави шукати шляхи мирного вирішення спорів, адже збройне протистояння може поставити під загрозу їхній власний добробут.

Конкретний приклад економічної взаємозалежності та її позитивного впливу на міжнародну безпеку можна побачити в рамках Європейського Союзу (ЄС). Після Другої світової війни Європа була розділена між конфліктуючими країнами, проте з початком економічної інтеграції в регіоні вдалося досягти миру, стабільності й процвітання. Важливим кроком у цьому напрямку стало створення Європейського об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС) у 1951 р., яке об'єднало шість країн для спільного управління ключовими ресурсами. Ідея полягала в тому, що об'єднання зусиль у вугільній і сталеливарній галузях зробить війни між європейськими державами економічно невигідними та технічно складними [19, с.90]. Сьогодні в межах ЄС значна економічна взаємозалежність забезпечується через спільний ринок, митний союз і єврозону, що створює міцний фундамент для миру в Європі. Це показує, як економічна інтеграція, започаткована з метою зменшення конфліктів, може мати довготривалий позитивний вплив на міжнародну безпеку.

Економічна взаємозалежність також розширюється за межі ЄС і охоплює інші регіони та союзи. Наприклад, економічні відносини між США та Китаєм – двома найбільшими економіками світу – відіграють важливу роль

у забезпеченні стабільності у відносинах між ними, незважаючи на наявність політичних і культурних відмінностей. Обидві країни зацікавлені в стабільності, оскільки їх економіки взаємопов'язані через торгівлю, інвестиції та виробничі ланцюги. Торгові війни або інші форми економічного конфлікту між цими країнами можуть мати значний негативний вплив на глобальні ринки й привести до економічних криз. Таким чином, глобалізація й економічна взаємозалежність сприяють підтриманню миру, оскільки країни прагнуть уникати конфліктів, що можуть підірвати їхній добробут і економічну стабільність [80, с.1599].

Глобалізація значно сприяє міжнародній безпеці через розширення можливостей для співпраці держав у розв'язанні глобальних проблем, які жодна країна не може подолати самотійно. Сьогодні загрози, такі як тероризм, кіберзлочинність та зміна клімату, мають транскордонний характер, що робить співпрацю між державами необхідною. Глобалізація полегшує таку взаємодію, сприяючи створенню міжнародних організацій, угод та платформ для обміну інформацією, які дозволяють країнам спільно реагувати на загрози. Наприклад, загальносвітова мобільність і цифровізація сприяють швидкому поширенню загроз, але водночас глобалізація допомагає країнам об'єднувати зусилля для боротьби з ними, що підвищує загальний рівень міжнародної безпеки.

Одним із найяскравіших прикладів такої співпраці є Глобальна контртерористична стратегія ООН, розроблена з метою боротьби з тероризмом у глобальному масштабі. Ця стратегія об'єднує держави в їхніх зусиллях по обміну розвідувальними даними, підвищенню безпеки авіації, запобіганню фінансуванню тероризму і підготовці аналітичних та оперативних звітів для подолання терористичних загроз. Після терористичних атак 11 вересня 2001 р. міжнародна співпраця у сфері безпеки суттєво посилилася, оскільки стало зрозуміло, що для ефективної боротьби з тероризмом необхідні спільні зусилля різних країн. Завдяки глобалізації, держави можуть об'єднатися в рамках цієї стратегії, покращуючи

спроможність спільно протистояти загрозам, які неможливо повністю ліквідувати на національному рівні [84, с.507].

Крім того, глобалізація стимулює співпрацю у сфері кібербезпеки, що стає все більш актуальним у сучасному світі. Кіберзлочинність має глобальний характер, і успішна протидія їй потребує тісного міжнародного співробітництва. Наприклад, Європол і Інтерпол співпрацюють з різними країнами у питаннях боротьби з кіберзлочинами, зокрема з кібершахрайством і кібертероризмом, що загрожують національній безпеці. Завдяки глобалізації було розроблено такі ініціативи, як Будапештська конвенція з кіберзлочинності, яка є першим міжнародним договором, що надає державам механізми для співпраці в сфері кібербезпеки. Таким чином, глобалізація відкриває нові можливості для країн співпрацювати у вирішенні глобальних викликів, посилюючи міжнародну безпеку через єдині стандарти, спільні стратегії та постійний обмін інформацією [10, с.106].

Швидкий обмін інформацією, який став можливим завдяки глобалізації та розвитку сучасних комунікаційних технологій, є ключовим елементом у зміцненні міжнародної безпеки. Глобалізація привела до інтеграції мережевих інфраструктур і цифрових платформ, що дозволяє країнам швидко обмінюватися розвідувальними даними та інформацією про потенційні загрози, такі як тероризм, пандемії та природні катастрофи. Миттєвий доступ до інформації допомагає урядам краще координувати свої дії та приймати оперативні рішення в ситуаціях, де важлива кожна секунда. Наприклад, у випадку терористичних загроз, миттєва передача даних про підозрілих осіб чи плановані атаки дозволяє країнам спільно запобігати інцидентам або мінімізувати їхні наслідки. Завдяки цьому глобалізованому обміну інформацією держави мають можливість заздалегідь підготуватися до загроз або скоординувати свої зусилля для швидкого реагування на надзвичайні ситуації.

Конкретний приклад ефективності швидкого обміну інформацією можна побачити у глобальній боротьбі з пандемією COVID-19. На початкових

етапах поширення вірусу Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) та національні уряди змогли обмінятися інформацією про виявлені випадки, методи діагностики, дані про симптоми та шляхи передачі. Це дозволило країнам швидко адаптувати свої системи охорони здоров'я і вжити превентивних заходів, як-от карантинні обмеження та вакцинацію [86, с.1125]. Важливим аспектом стала розробка та поширення міжнародних рекомендацій, що дозволило багатьом країнам обмінюватися знаннями та ресурсами, уникати критичних помилок і координувати свою діяльність у боротьбі з пандемією. Таким чином, швидкий обмін інформацією, як результат глобалізації, дозволяє світовій спільноті краще протистояти кризам і забезпечувати міжнародну безпеку, об'єднуючи зусилля перед спільними загрозами.

Глобалізація сприяє зміцненню міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО та Інтерпол, які відіграють важливу роль у підтриманні міжнародного миру та безпеки. Завдяки тіснішій інтеграції країн та їх економік, ці організації отримують більше можливостей для співпраці, обміну ресурсами та розвитку спільних стратегій у боротьбі з загрозами, що виходять за межі національних кордонів. Наприклад, ООН координує миротворчі місії та дипломатичні ініціативи, направлені на вирішення конфліктів і сприяння стабільності у зонах криз. Такі можливості з'явилися саме завдяки глобалізації, яка дозволяє країнам фінансувати і підтримувати ці міжнародні зусилля. Чим більше держав стають частиною глобальної системи, тим сильніше організації на кшталт ООН, НАТО та Інтерпол можуть впливати на глобальні питання безпеки, адже вони мають ресурси, підтримку та об'єднані цілі для досягнення спільного миру.

Конкретним прикладом позитивного впливу глобалізації на міжнародну безпеку є діяльність НАТО, яка об'єднує Північноатлантичний альянс для підтримки миру та безпеки на євроатлантичному просторі. Після закінчення холодної війни НАТО розширило свою місію, включаючи боротьбу з новими загрозами, такими як тероризм та кіберзлочинність, а також розширення

співпраці з країнами-партнерами за межами альянсу. Наприклад, НАТО відіграло важливу роль у стабілізації ситуації в Афганістані, де союзники та партнери об'єднали зусилля у військових, цивільних та гуманітарних операціях для боротьби з тероризмом та підтримки місцевих структур безпеки. Ці операції стали можливими завдяки глобалізації, що дозволяє країнам співпрацювати через НАТО, обмінюватися ресурсами та проводити спільні навчання. У результаті, завдяки підтримці міжнародних організацій, посилені глобалізацією, країни здатні ефективніше реагувати на глобальні загрози, що сприяє стабільності у всьому світі [44, с.43].

Глобалізація сприяє поширенню демократичних цінностей, таких як права людини, верховенство права та прозоре управління, що позитивно впливає на міжнародну безпеку, зменшуючи ймовірність внутрішніх і міждержавних конфліктів. Коли країни інтегруються у світову економічну та політичну систему, вони частіше приймають демократичні стандарти, адже такі принципи стають умовами для торговельної співпраці та членства в міжнародних організаціях. Демократії, як правило, стабільніші, бо вони гарантують громадянам свободу вираження, можливість участі у виборах та захист їхніх прав. Такі умови знижують ймовірність внутрішніх конфліктів, адже люди мають інструменти для мирного розв'язання проблем і висловлення своєї незгоди. Наприклад, Європейський Союз відіграє важливу роль у сприянні демократичним цінностям у Східній Європі, де країни-сусіди ЄС приймають демократичні реформи, щоб наблизитися до європейських стандартів і отримати економічні вигоди від інтеграції.

Конкретним прикладом впливу глобалізації на поширення демократичних цінностей є трансформація країн Центральної та Східної Європи після падіння Берлінського муру. Багато з цих країн прагнули приєднатися до Європейського Союзу і НАТО, що передбачало прийняття демократичних принципів та реформування правових систем, щоб відповідати міжнародним стандартам. Для таких країн, як Польща, Чехія та Угорщина, цей шлях значною мірою сприяв стабілізації їхніх внутрішніх політичних систем і

зниженню ризику міждержавних конфліктів. Залучення до європейських структур допомогло зміцнити демократичні інститути, що створило нові можливості для мирного вирішення конфліктів як всередині країн, так і в міжнародних відносинах [90, с.60]. Таким чином, глобалізація стимулює поширення демократичних цінностей, що знижує рівень конфліктності, підвищує стабільність та зміцнює міжнародну безпеку через об'єднання країн навколо спільних цілей миру і розвитку.

Завдяки глобалізації відбувається значне збільшення культурного обміну, який відіграє важливу роль у сприянні взаєморозумінню між різними народами та зниженню ймовірності конфліктів на основі культурних чи релігійних відмінностей. Через доступність інтернету, соціальних мереж та міжнародних програм обміну люди з різних куточків світу мають змогу дізнаватися про культуру, традиції та спосіб життя інших народів. Цей обмін розвиває взаємну повагу та розуміння, що сприяє усуненню стереотипів та подоланню упереджень. Наприклад, міжнародні студентські обміни дозволяють молодим людям отримати реальний досвід життя в іншій культурі, формуючи толерантність і розуміння, які вони згодом передають у своїх громадах. Такий культурний обмін допомагає уникати конфліктів, оскільки зростає усвідомлення цінності культурного розмаїття та мирного співіснування [83, с.40].

Конкретним прикладом, що ілюструє вплив культурного обміну на зміцнення міжнародної безпеки, є робота програми «Фулбрайт» (Fulbright Program) у США. Ця програма підтримує обмін студентами, дослідниками та викладачами з усього світу, забезпечуючи їм можливість навчатися і проводити дослідження в інших країнах. Багато учасників повертаються додому з новим баченням глобальних проблем і кращим розумінням культурних відмінностей, що сприяє миротворчій діяльності та конструктивному діалогу між країнами. Учасники «Фулбрайту» стають культурними послами, які спонукають до мирного співіснування та допомагають уникати конфліктів, зумовлених незнанням чи упередженнями.

Наприклад, дослідження показують, що випускники програми більш схильні підтримувати дипломатичні зусилля, ніж військові дії, як засіб вирішення міжнародних конфліктів [61, с.144]. Таким чином, глобалізація сприяє поглибленню культурного розуміння, що допомагає мінімізувати ризики конфліктів і зміцнює міжнародну безпеку, об'єднуючи країни та народи на основі взаємної поваги й толерантності.

Глобалізація сприяє розвитку та стабільності в країнах, що розвиваються, оскільки залучення іноземних інвестицій та передових технологій підвищує їхній економічний потенціал і сприяє політичній стабільності. Залучення транснаціональних компаній, прямих іноземних інвестицій та сучасних технологій допомагає таким країнам створювати нові робочі місця, розвивати інфраструктуру та підвищувати рівень життя. Економічне зростання зменшує соціальну напругу та сприяє розвитку середнього класу, що є важливим чинником для забезпечення політичної стабільності. Країни, які мають стабільні економіки, рідше потрапляють у конфліктні ситуації та внутрішні безпорядки, оскільки населення відчуває меншу потребу в радикальних діях. Наприклад, завдяки глобалізації, низка африканських країн змогла значно поліпшити свої економічні показники, що призвело до зменшення політичної нестабільності і ризику конфліктів.

Одним з конкретних прикладів є вплив глобалізації на економічне зростання та політичну стабільність у Руанді. Після трагічних подій геноциду 1994 р. Руанда зуміла скористатися глобалізацією для залучення іноземних інвестицій, розвитку сектору інформаційних технологій та покращення умов для бізнесу. Завдяки цьому країна досягла стабільного економічного зростання, зокрема завдяки розвитку таких галузей, як туризм і сільське господарство [54]. Окрім економічного підйому, Руанда стала прикладом стабільної політичної системи у регіоні, що допомагає знизити ризик внутрішніх конфліктів і сприяє міжнародній безпеці. Цей розвиток, підтриманий інвестиціями та технологічним прогресом, зменшив соціальні та політичні ризики, створивши умови для стабільного розвитку країни. Таким

чином, завдяки глобалізації країни, що розвиваються, мають можливість зміцнювати свою економічну та політичну стабільність, що позитивно впливає на загальний рівень міжнародної безпеки.

Отже, глобалізація має численні позитивні аспекти, які сприяють зміцненню міжнародної безпеки та стабільності. Завдяки економічній взаємозалежності, посиленню міжнародного співробітництва, поширенню демократичних цінностей, розвитку культурного обміну та підтримці розвитку країн, що розвиваються, світ стає більш взаємопов'язаним та стійким до криз. Розширення економічних і культурних зв'язків знижує ймовірність конфліктів, забезпечуючи кращу комунікацію між країнами і більш скоординовані дії для подолання глобальних загроз. Глобалізація створює умови для спільного розв'язання проблем, що стоять перед людством, і, таким чином, стає основою для досягнення довготривалого миру та міжнародної безпеки.

## **2.2 Співпраця між країнами, обмін інформацією та технологіями**

В умовах сучасного світу, де глобалізація стала домінуючою тенденцією, співпраця між країнами, обмін інформацією та технологіями відіграють ключову роль у формуванні міжнародної безпеки. Інтеграція економік, культур і політичних систем сприяє розвитку взаємозв'язків, що дозволяє державам ефективно реагувати на спільні виклики, такі як тероризм, кіберзагрози та глобальні екологічні проблеми. У цьому контексті міжнародна співпраця стає основою для забезпечення стабільності та миру, оскільки країни об'єднують зусилля для обміну досвідом, ресурсами та технологіями, що дозволяє швидше і ефективніше вирішувати кризи та запобігати конфліктам. Глобалізація не лише сприяє розвитку економічних зв'язків, а й формує нові платформи для діалогу та співпраці, що в свою чергу зміцнює основи міжнародної безпеки.

Розширення обміну розвідданими є важливим аспектом глобалізації, який посилює національну безпеку, дозволяючи країнам співпрацювати в

рамках багатонаціональних угод про обмін розвідданими. Одним з яскравих прикладів є створення альянсу «П'ять очей», до якого входять Австралія, Канада, Нова Зеландія, Велика Британія і США. Ця коаліція є прикладом ефективного обміну розвідданими, оскільки ці країни спільно збирають, аналізують і поширюють розвіддані щодо різних загроз безпеці, в тому числі тероризму і кіберзлочинності. Країни-учасниці «П'яти очей» мають спільний доступ до систем спостереження і баз даних одна одної, що дозволяє отримати всебічне уявлення про потенційні ризики. Наприклад, після паризьких терактів 2015 р. розвіддані країн-учасниць «П'яти очей» допомогли виявити і відстежити пересування підозрюваних терористів, що дозволило вжити превентивних заходів у багатьох країнах і підвищити загальну безпеку. Ця колективна розвідка не лише зміцнює національні механізми оборони, але й сприяє проактивному підходу до нових загроз, демонструючи значний вплив глобалізації на міжнародне співробітництво в галузі безпеки [81, с.303].

Спільні антитерористичні зусилля є прикладом позитивного впливу глобалізації через механізми співпраці, які дозволяють країнам об'єднуватися в боротьбі з тероризмом. Яскравим прикладом такої співпраці є Global Coalition Against Daesh, сформована у 2014 р. у відповідь на стрімкі територіальні здобутки Ісламської держави (ІДІЛ) в Іраку та Сирії. Ця коаліція складається з понад 80 держав-членів та міжнародних організацій, кожна з яких надає унікальні можливості та ресурси для боротьби із загрозою, яку становить Daesh. Стратегія коаліції передбачає багатогранний підхід, який включає військові операції, обмін розвідданими та реалізацію програм з протидії радикалізації. Наприклад, коаліція провела масштабні авіаудари спільно з місцевими наземними силами, що значно зменшило територіальний контроль та оперативні можливості Daesh. Крім того, країни-члени коаліції співпрацюють у підготовці та оснащенні місцевих сил, обмінюються розвідувальною інформацією про терористичні рухи і перекривають канали фінансування, які підтримують терористичну діяльність. Кооперативний характер Глобальної коаліції проти Daesh не лише підкреслює важливість

міжнародної співпраці у вирішенні проблем глобальної безпеки, але й слугує потужною моделлю для майбутніх ініціатив, спрямованих на ліквідацію терористичних мереж і зміцнення глобальної безпеки в цілому [43].

Співпраця у сфері кібербезпеки стає більш важливою через вразливості, створені глобалізацією, яка призвела до того, що світ став більш взаємопов'язаним і схильним до кіберзагроз. У відповідь на ці виклики країни створюють альянси для посилення заходів кібербезпеки та обміну критично важливими ресурсами. Яскравим прикладом є Стратегія кібербезпеки Європейського Союзу, яка сприяє співпраці між країнами-членами ЄС з метою підвищення колективної стійкості до кіберзагроз. Ця стратегія передбачає створення Агентства Європейського Союзу з кібербезпеки (European Union Agency for Cybersecurity – ENISA), яке надає країнам-членам платформу для обміну передовим досвідом, розвіданими про загрози та стратегіями реагування на інциденти. Крім того, ЄС реалізував такі ініціативи, як Закон про кібербезпеку, який спрямований на посилення кібербезпеки в усьому Союзі шляхом створення основи для сертифікації продуктів і послуг у сфері кібербезпеки. Під час таких інцидентів, як кібератака SolarWinds 2020 р., від якої постраждали численні державні установи та приватні компанії, країни ЄС швидко обмінювалися інформацією про характер порушення та найкращі практики для зменшення шкоди [52, с.103]. Такий швидкий обмін розвіданими і ресурсами не лише дозволив постраждалим країнам ефективніше реагувати, але й підкреслив важливість міжнародної співпраці у захисті від нових кіберзагроз, тим самим зменшивши загальний ризик кібератак у глобальному масштабі.

Розвиток міжнародних норм є важливим результатом глобалізації, який сприяє діалогу і співпраці між країнами задля колективного вирішення питань безпеки. Показовим прикладом є Паризька угода про зміну клімату, прийнята в 2015 р., яка є знаковою угодою між майже 200 країнами, спрямованою на боротьбу зі зміною клімату і пов'язаними з нею ризиками для безпеки. Угода визнає, що зміна клімату створює серйозні загрози глобальній безпеці, в тому

числі загострює дефіцит ресурсів, збільшує частоту природних катастроф і провокує міграційні кризи. Взяти на себе зобов'язання обмежити глобальне потепління до рівня значно нижче 2 градусів за Цельсієм, країни-підписанти створили основу для співпраці, яка включає національно-визначені внески, фінансову підтримку країн, що розвиваються, а також механізми звітності та підзвітності. Цей діалог не лише допомагає узгодити національну політику з глобальними кліматичними цілями, але й сприяє спільному розумінню взаємозв'язку між погіршенням стану довкілля і безпекою [53]. Наприклад, у відповідь на потенційну нестабільність, спричинену кліматичною міграцією з вразливих регіонів, країни заохочуються до співпраці щодо адаптаційних заходів і стратегій реагування на кризові ситуації. Таким чином, Паризька угода є прикладом того, як глобалізація може сприяти створенню міжнародних норм і правил, які не лише вирішують глобальні проблеми, але й сприяють співробітництву між країнами у сфері безпеки, що в кінцевому підсумку посилює стійкість міжнародної спільноти до нових загроз.

Технологічний прогрес у сфері безпеки, якому сприяла глобалізація, значно розширив можливості країн у моніторингу та управлінні загрозами безпеці завдяки обміну сучасними технологіями. Яскравим прикладом цього є використання біометричних систем прикордонного контролю, які були прийняті багатьма країнами для посилення імміграційної та прикордонної безпеки [40, с.105]. Такі країни, як США і Великобританія, впровадили передові біометричні технології, включаючи розпізнавання обличчя і сканування відбитків пальців, для створення більш безпечних і ефективних процесів прикордонного контролю. Ці системи використовують аналітику даних і штучний інтелект для швидкої перевірки особи і оцінки потенційних ризиків безпеки на пунктах в'їзду. Наприклад, Митно-прикордонна служба США розгорнула технологію розпізнавання облич у кількох аеропортах, що дозволяє швидше ідентифікувати мандрівників, одночасно відмічаючи осіб, які можуть становити загрозу безпеці, на основі їхніх біометричних даних [59]. Успіх таких технологій не обмежується США; інші країни запровадили

подібні системи, що призвело до створення глобального стандарту в практиці прикордонної безпеки. Цей спільний технологічний обмін не лише посилює індивідуальні можливості країн, але й створює більш згуртоване міжнародне безпекове середовище, підвищуючи загальну ефективність управління кордонами і спостереження, що в кінцевому підсумку зменшує ризики, пов'язані з транскордонними загрозами, такими як тероризм, торгівля людьми і нелегальна контрабанда.

Державно-приватне партнерство у сфері безпеки стало важливим компонентом глобалізації, що дозволяє урядам співпрацювати з приватними структурами для більш ефективного вирішення складних безпекових викликів. Яскравим прикладом є Партнерство заради кібербезпеки, створене між Міністерством внутрішньої безпеки США (Department of Homeland Security – DHS) і приватними технологічними компаніями з метою підвищення стійкості національної кібербезпеки. Ця ініціатива сприяє створенню середовища співпраці, в якому приватний сектор ділиться з державними установами своїми інноваціями та досвідом у сфері кібербезпеки. Наприклад, у відповідь на зростаючу загрозу кібератак, DHS співпрацює з такими великими компаніями, як Microsoft, Google та IBM, для розробки передових інструментів виявлення загроз та обміну критично важливою інформацією про вразливості та атаки в режимі реального часу. Ці партнерства призвели до створення таких ініціатив, як Рамка кібербезпеки CISA, яка надає організаціям рекомендації щодо управління ризиками кібербезпеки [38, с.4]. Крім того, завдяки Закону про обмін інформацією з питань кібербезпеки (CISA) приватні компанії можуть добровільно ділитися інформацією про кіберзагрози з урядом, підвищуючи колективну розвідку і забезпечуючи більш швидке реагування на інциденти. Така співпраця використовує гнучкість і технологічні досягнення приватного сектору, надаючи урядам цінні ресурси та інформацію, що в результаті призводить до створення більш інноваційних та ефективних рішень у сфері безпеки, які можуть адаптуватися до мінливої природи кіберзагроз. Таким чином, державно-приватне партнерство є

прикладом того, як глобалізація може стимулювати спільні зусилля, спрямовані на посилення безпеки і стійкості як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Отже, співпраця між країнами, обмін інформацією та технологіями є ключовими аспектами глобалізації, які суттєво зміцнюють міжнародну безпеку. Завдяки глобалізації країни мають можливість швидко реагувати на загрози, обмінюючись критично важливими даними та кращими практиками у сфері безпеки, що дозволяє знижувати ризики від тероризму, кіберзагроз та інших глобальних викликів. Спільні ініціативи, такі як міжнародні угоди, аналітичні платформи та технологічні альянси, створюють ефективні механізми співпраці, які дозволяють державам не лише покращувати свої власні безпекові системи, але й координувати зусилля для досягнення глобальної стабільності. У такому контексті обмін інформацією та технологіями виступає не лише як засіб підвищення національної безпеки, але й як основа для формування спільного підходу до вирішення складних міжнародних проблем.

### **2.3 Негативні аспекти глобалізації**

Негативні аспекти глобалізації в контексті міжнародної безпеки викликають занепокоєння через збільшення глобальних загроз і викликів, які виникають унаслідок глибшої інтеграції країн. Хоча глобалізація сприяє розвитку економіки та культурного обміну, вона також створює умови для розповсюдження тероризму, організованої злочинності та кіберзагроз, які не знають кордонів. Відкритість ринків і вільний обіг інформації можуть призводити до зловживань, таких як фінансування терористичних організацій, зростання кіберзлочинності та витоку важливих даних. Окрім того, глобалізація може посилювати соціальну нерівність та політичну нестабільність, що, в свою чергу, сприяє конфліктам і насильству в різних регіонах світу. Таким чином, вивчення негативних аспектів глобалізації є

критично важливим для розуміння сучасних загроз міжнародній безпеці та розробки ефективних стратегій їх подолання.

Розглянемо детальніше негативні аспекти глобалізації в контексті міжнародної безпеки (рис. 2.2).



**Рис. 2.2. Негативні аспекти глобалізації в контексті міжнародної безпеки [18]**

Глобалізація значно розширила можливості екстремістських груп поширювати свою ідеологію та вербувати членів через національні кордони. Легкість міжнародних подорожей і комунікації дозволяє цим організаціям досягати потенційних симпатиків по всьому світу, полегшуючи поширення пропаганди через соціальні мережі та онлайн-платформи. Наприклад, такі групи, як ІДІЛ, ефективно використовують канали соціальних мереж для радикалізації людей і заохочення їх приєднатися до своєї справи, незважаючи на географічні обмеження. Це призвело до тривожної тенденції, коли люди, часто розчаровані місцевими соціально-політичними умовами, знаходять натхнення в екстремістських наративах, які обіцяють відчуття приналежності та мети [56, с.155]. Переміщення іноземних бойовиків, особливо в зони конфліктів на Близькому Сході, не тільки збільшило можливості терористичних організацій, але й створило виклики для країн, які намагаються

протистояти цим загрозам, оскільки бойовики, які повертаються, можуть принести свої радикальні ідеології до своїх країн, збільшуючи ризик внутрішнього тероризму.

Глобалізація торгівлі та комерції створила сприятливе середовище для діяльності організованих злочинних угруповань, які використовують міжнародні мережі для розширення своєї діяльності. Цей взаємозв'язок сприяє торгівлі людьми, контрабанді наркотиків, торгівлі зброєю та іншій незаконній діяльності, часто з руйнівними наслідками для громад і національної безпеки. Наприклад, мексиканські наркокартелі створили розгалужені маршрути торгівлі, які простягаються через Північну Америку, Латинську Америку і навіть до Європи, використовуючи витончені методи, щоб уникати правоохоронних органів і транспортувати наркотики по всьому світу [45, с.22]. Ці організації не лише сприяють дестабілізації регіонів через насильство і корупцію, але й становлять значний виклик для міжнародних правоохоронних органів, які повинні співпрацювати через кордони для ефективної протидії цим загрозам. Зростання організованої злочинності призвело до зростання насильства, підриву верховенства права і створення середовища, в якому панує страх і незахищеність, що в кінцевому підсумку загрожує як регіональній, так і глобальній стабільності.

Оскільки світ стає все більш взаємопов'язаним завдяки цифровим технологіям та Інтернету, вразливість до кіберзагроз значно зростає. Кіберзлочинність перетворилася на складну і поширену проблему, що охоплює цілий ряд дій, таких як хакерство, витік даних і атаки з використанням програм-вимагачів, які можуть бути спрямовані на державні установи, корпорації та об'єкти критичної інфраструктури. Наприклад, атака вірусу-здирика на нафтопровід Colonial Pipeline у 2021 р. не лише порушила постачання палива на сході США, але й продемонструвала, що кіберзлочинці можуть впливати на національну безпеку та економічну стабільність за допомогою цілеспрямованих атак. Інциденти у сфері кібербезпеки можуть мати каскадний ефект, підриваючи довіру громадськості до інституцій та

надійність основних послуг, таких як охорона здоров'я, фінанси та транспорт. Крім того, національні держави часто беруть участь у кіберопераціях для збору розвідувальних даних, підриву діяльності супротивників або впливу на політичні результати, розмиваючи межі між злочинною діяльністю і геополітичним конфліктом та підвищуючи ставки на глобальну безпеку [91, с.211].

Глобалізація торгівлі створила шляхи для швидкого розповсюдження зброї, як звичайної, так і новітніх військових технологій, в регіони, що характеризуються нестабільністю і конфліктами. Легкість міжнародних перевезень і торгівлі дозволила торговцям зброєю використовувати слабку нормативно-правову базу в багатьох країнах, що призвело до сплеску нелегальної торгівлі зброєю. Наприклад, надходження стрілецької зброї та легких озброєнь у зони конфліктів на Близькому Сході та в Африці значно загостило насильницькі конфлікти, сприяючи тривалій нестабільності та гуманітарним кризам [37, с.29]. Крім того, поширення передових військових технологій, таких як безпілотники і ракетні системи, може розширити можливості недержавних акторів і повстанських угруповань, дозволяючи їм брати участь в асиметричній війні і більш ефективно протистояти державним силам. Таке розповсюдження зброї збільшує ймовірність збройних протистоянь не лише в межах національних кордонів, але й за їх межами, оскільки різні угруповання змагаються за владу і контроль. Виклик для міжнародної спільноти полягає в розробці надійних механізмів контролю і регулювання озброєнь, щоб зменшити ризики, пов'язані з таким розповсюдженням, і гарантувати, що глобальна безпека не буде надалі піддаватися загрозі.

Економічна глобалізація часто призводить до збільшення нерівності між багатством і бідністю, оскільки вигоди від глобальної торгівлі та інвестицій часто розподіляються нерівномірно. Ця нерівність може сприяти соціальним заворушенням, оскільки маргіналізовані верстви населення відчують себе виключеними з економічного зростання, якому сприяє глобалізація.

Наприклад, у багатьох країнах, що розвиваються, прихід транснаціональних корпорацій може призвести до експлуатації місцевої робочої сили без належної компенсації, що викликає невдоволення і протести серед робітників [1, с.105]. Крім того, коли економічна політика віддає перевагу глобальним інтересам над місцевими потребами, як-от заходи жорсткої економії чи дерегуляція, це може призвести до масового політичного невдоволення. Такі заворушення можуть перерости в насильство, як це сталося під час Арабської весни, коли економічні невдоволення сприяли масовим протестам проти авторитарних режимів. Така динаміка створює цикл нестабільності, в якому політичні заворушення не лише загрожують управлінню окремими державами, але й можуть вийти за межі кордонів, впливаючи на регіональну безпеку та співробітництво.

Глобалізація може суттєво сприяти погіршенню стану довкілля, оскільки посилення індустріалізації та видобутку ресурсів часто ставить на перше місце економічне зростання, а не екологічну стійкість. Це може призвести до виснаження важливих ресурсів, таких як чиста вода, орні землі та біорізноманіття, які є необхідними для виживання громад. Наприклад, у регіонах, що переживають стрімку урбанізацію, вирубка лісів і забруднення можуть посилюватися, створюючи дефіцит ресурсів та екологічну кризу. Оскільки ресурси стають все більш дефіцитними, конкуренція за них може призвести до конфліктів, особливо в районах з обмеженим доступом до води, як, наприклад, в басейні річки Ніл в Африці. Ці конфлікти можуть загострити існуючу напруженість і потенційно перерости у збройні протистояння, ще більше дестабілізуючи цілі регіони. Крім того, екологічні наслідки глобалізації, включаючи зміну клімату, можуть призвести до переміщення та міграції, оскільки населення змушене залишати свої домівки через стихійні лиха або нестабільні умови життя, що створює додаткове навантаження на національну та міжнародну безпеку [47].

Швидке поширення світової культури, зумовлене глобалізацією, часто призводить до напруженості та непорозумінь між різними культурними та

релігійними групами. Оскільки західні ідеали, спосіб життя і цінності проникають у суспільства по всьому світу, вони можуть вступати в протиріччя з місцевими традиціями і системами вірувань. Наприклад, нав'язування західної споживацької культури і способу життя зустріло опір у різних регіонах, що призвело до зворотної реакції проти сприйняття культурного імперіалізму [39, с.2469]. Цей культурний спротив може проявлятися по-різному, включаючи протести, заворушення або навіть акти насильства, оскільки групи прагнуть зберегти свою ідентичність і протистояти зовнішнім впливам. Поява екстремістських угруповань часто капіталізує ці настрої, зображуючи себе захисниками традиційних цінностей на тлі гомогенізації глобальної культури. Такі конфлікти не лише загрожують суспільній згуртованості всередині держав, але й можуть перерости в ширшу регіональну напруженість, підриваючи мир і стабільність у міжнародному масштабі.

Взаємопов'язаність глобальної економіки, створюючи можливості для зростання, водночас наражає країни на фінансові кризи, які виникають в інших країнах. Наприклад, світова фінансова криза 2008 р. показала, як вразливість банківської системи однієї країни може швидко вплинути на економіку всього світу. Країни, які значною мірою залежать від експорту або іноземних інвестицій, можуть опинитися у владі зовнішніх економічних потрясінь, що призводить до внутрішньої нестабільності та посилення небезпеки. Після фінансової кризи уряди можуть мати труднощі з підтримкою соціальних послуг, що призводить до суспільного невдоволення і потенційних заворушень [93]. Така економічна вразливість може посилити існуючу нерівність, оскільки маргіналізовані громади часто найбільше страждають від втрати робочих місць та скорочення державних витрат. Отже, наслідки глобальних економічних коливань можуть призвести до політичної нестабільності, підживлюючи соціальні заворушення та підриваючи національну безпеку, оскільки уряди стикаються з необхідністю ефективно реагувати на потреби своїх громадян у часи економічних труднощів.

Отже, негативні аспекти глобалізації становлять серйозні виклики для міжнародної безпеки, оскільки вони сприяють поширенню тероризму, організованої злочинності, загрозам кібербезпеки та політичної нестабільності. Усе це вимагає від міжнародної спільноти зосередження зусиль на створенні ефективних механізмів співпраці, регулювання та управління глобальними викликами для забезпечення стабільності та безпеки у світі. Тільки через усвідомлення цих негативних наслідків та спільну роботу можна досягти сталого розвитку та безпеки для всіх країн.

#### **2.4 Транснаціональні загрози (тероризм, злочинність)**

Транснаціональні загрози, такі як тероризм і організована злочинність, стали одними з найсерйозніших викликів для міжнародної безпеки у сучасному світі. Ці явища не знають кордонів, використовуючи глобалізацію для розширення своїх впливів та дій у різних країнах. Транснаціональні злочинні мережі та терористичні групи здатні швидко адаптуватися до змін у глобальному середовищі, використовуючи новітні технології, маршрути і методи для здійснення своїх злочинів. Ці загрози вимагають від держав спільних зусиль, обміну інформацією та ресурсами, щоб ефективно протидіяти таким викликам, зберігаючи стабільність і безпеку в своїх регіонах та за їх межами.

Транснаціональні загрози, такі як тероризм і організована злочинність, використовують глобальну взаємозалежність економік, технологій і суспільств, що дозволяє їм безперешкодно діяти через національні кордони. Наприклад, Ісламська держава (ІДІЛ) продемонструвала свою глобальність, встановивши присутність не лише на Близькому Сході, але й у таких різних регіонах, як Північна Африка, Європа та Південно-Східна Азія. Здатність вербувати бойовиків з різних країн через соціальні мережі дозволяє їм створювати глобальну мережу прихильників і бойовиків, які можуть здійснювати напади де завгодно. Аналогічно, наркокартелі, такі як мексиканський картель Сіналоа, поширили свою діяльність на США і за їхні

межі, використовуючи міжнародні торговельні шляхи для контрабанди наркотиків. Така транскордонна діяльність ускладнює зусилля з забезпечення національної безпеки, оскільки правоохоронні органи однієї країни не можуть ефективно протидіяти загрозі, яка координується і фінансується з іншої країни [94, с.492].

Оперативні можливості транснаціональних загроз часто посилюються складними мережами, які полегшують вербування, фінансування та логістику. Наприклад, організовані злочинні синдикати, такі як італійська мафія чи якудза, використовують складну ієрархію та розгалужені зв'язки, щоб уникати правоохоронних органів і підтримувати свою діяльність. Ці групи часто мають налагоджені канали для відмивання грошей, торгівлі зброєю та незаконного переправлення людей, які охоплюють кілька країн, що ускладнює завдання влади припинити їхню діяльність. Терористичні організації також використовують ці мережі; наприклад, Аль-Каїда створила децентралізовану структуру, в якій різні афілійовані групи діють незалежно, але залишаються пов'язаними спільною ідеологією та ресурсами. Це дозволяє їм швидко адаптуватися до ініціатив правоохоронних органів, змінюючи тактику і маршрути за необхідності, щоб продовжувати свою діяльність непомітно. Результатом є постійна загроза, яка не знає кордонів і вимагає потужної міжнародної співпраці та обміну розвідданими для ефективної протидії [96, с.116].

Стрімкий розвиток технологій, особливо в галузі зв'язку і транспорту, значно розширив операційні можливості транснаціональних загроз, дозволивши їм здійснювати свою діяльність більш ефективно і приховано. Наприклад, організовані злочинні угруповання використовують «темну павутину» для сприяння торгівлі людьми і відмиванню грошей, що дозволяє їм зв'язуватися з клієнтами і жертвами по всьому світу, зберігаючи при цьому анонімність. Яскравим прикладом є сумнозвісний ринок «Шовковий шлях», де незаконні товари продавалися за допомогою криптовалюти, що ускладнювало зусилля правоохоронних органів з відстеження транзакцій. Так

само терористичні організації, такі як «Боко Харам» та ІДІЛ, використовують соціальні медіа-платформи, такі як Facebook, Twitter і Telegram, для поширення пропаганди, вербування нових членів і координації атак. Ці платформи дозволяють їм охопити ширшу аудиторію і створити відчуття спільності серед прихильників, незалежно від географічних кордонів, що підвищує їхню здатність вербувати бойовиків і фінансувати свої операції [30, с.5].

Транснаціональна злочинність і тероризм можуть мати глибокі економічні наслідки, підриваючи законну економіку і дестабілізуючи цілі регіони. Наприклад, незаконний обіг наркотиків суттєво впливає як на місцеву, так і на глобальну економіку, сприяючи насильству, корупції та нестабільності. Опіоїдна криза в США, посилена такими організаціями наркоторгівців, як мексиканський картель Сіналоа, ілюструє, як ці групи можуть дестабілізувати громади, що призводить до збільшення витрат на охорону здоров'я, зниження продуктивності праці та зростання рівня злочинності [88, с.47].

Транснаціональні загрози, такі як тероризм і організована злочинність, часто пов'язані з серйозними порушеннями прав людини, що мають руйнівний вплив на цивільне населення. Тероризм, прикладом якого є атаки таких угруповань, як Аль-Каїда та ІДІЛ, призводить до значних жертв серед цивільного населення і створює атмосферу страху, часто спрямовану на невинних людей у громадських місцях, щоб викликати максимальний шок і дестабілізацію. Це призводить не лише до людських жертв, але й до довготривалої психологічної травми для тих, хто вижив, і для громад. З іншого боку, організована злочинність експлуатує вразливі групи населення, зокрема, через торгівлю людьми та примусову працю. Наприклад, за оцінками Міжнародної організації праці, мільйони людей піддаються примусовій праці в різних секторах, включаючи сільське господарство та секс-бізнес, часто в жорстоких умовах. Ці порушення не лише позбавляють людей їхніх прав і

гідності, але й підривають суспільні структури та верховенство права, що сприяє подальшому увічненню циклів насильства та експлуатації.

Дестабілізація, спричинена транснаціональними загрозами, суттєво впливає на глобальні моделі міграції, призводячи до збільшення переміщення населення та криз з біженцями. Конфлікти, підживлювані тероризмом і організованою злочинністю, як, наприклад, у Сирії та Центральній Америці, змушують незліченну кількість людей покидати свої домівки в пошуках безпеки. Наприклад, громадянська війна в Сирії, що загострилася через появу екстремістських груп, таких як ІДІЛ, призвела до того, що мільйони сирійців шукають притулку в сусідніх країнах і Європі, створюючи одну з найбільших гуманітарних криз в новітній історії. Цей вплив біженців створює значні проблеми для приймаючих країн, виснажуючи ресурси і ускладнюючи зусилля із забезпечення безпеки, оскільки урядам доводиться балансувати між наданням гуманітарної допомоги та усуненням потенційних ризиків для безпеки, пов'язаних з великими, нерегульованими переміщеннями людей [49]. Оскільки держави намагаються впоратися з цими викликами, напруженість, що виникає в результаті, може ще більше загострити міжнародні відносини, роблячи спільні зусилля з безпеки ще більш важливими, але складними для досягнення.

Отже, транснаціональні загрози, такі як тероризм і організована злочинність, становлять серйозну небезпеку для міжнародної безпеки, адже їхні дії перетворюють кордони на умовні перешкоди і ускладнюють координацію зусиль країн у боротьбі з цими викликами. Зростаюча глобалізація, використання сучасних технологій та складні мережі взаємозв'язків дозволяють цим загрозам швидко адаптуватися і розширювати свою діяльність, завдаючи шкоди не лише безпосередньо жертвам, а й підриваючи правопорядок і стабільність на міжнародному рівні. Унаслідок цього виникають серйозні порушення прав людини, зростає рівень біженців і мігрантів, що призводить до гуманітарних криз і ускладнює зусилля держав у забезпеченні безпеки. Тому важливо, щоб міжнародна спільнота

продовжувала розвивати механізми співпраці та обміну інформацією для ефективної протидії цим загрозам, зберігаючи при цьому повагу до прав людини та принципів гуманності.

### **Висновки до другого розділу**

Глобалізація, як складний і багатогранний процес, значно вплинула на міжнародну безпеку, відкриваючи нові можливості, але також і виклики, які потребують уважного аналізу. З одного боку, позитивні аспекти глобалізації, такі як економічна взаємозалежність, міжнародна співпраця та обмін інформацією і технологіями, сприяють зміцненню глобальної безпеки. Спільні зусилля країн у боротьбі з глобальними викликами, такими як тероризм, екологічні загрози і пандемії, свідчать про те, що лише спільними зусиллями можна досягти стійкого розвитку і безпеки в світі.

Проте поряд із цими позитивними моментами існують і негативні аспекти глобалізації, які можуть посилити ризики для міжнародної безпеки. Поширення тероризму, організованої злочинності, кіберзагроз і зростання політичної нестабільності є серйозними проблемами, з якими стикаються держави в умовах глобалізації. Технологічний прогрес, хоча й відкриває нові можливості, водночас надає зловмисникам нові інструменти для вчинення злочинів і атак на критичну інфраструктуру, що підриває безпеку країн.

Співпраця між країнами, обмін інформацією та технологіями в умовах глобалізації стають ключовими факторами для посилення міжнародної безпеки. Формування міжнародних норм і правил, спільні ініціативи в боротьбі з тероризмом і організованою злочинністю, а також розвиток альянсів у сфері кібербезпеки є важливими кроками для забезпечення миру та стабільності. В умовах, коли загрози стають все більш глобальними, важливість колективних зусиль і співпраці між державами не можна переоцінити.

Транснаціональні загрози, зокрема тероризм і організована злочинність, ускладнюють ситуацію в контексті міжнародної безпеки, адже ці явища не

знають кордонів. Зростаюча активність злочинних організацій, що користуються глобальною мережею, а також терористичних угруповань, використовують у своїх інтересах глобалізацію для розширення впливу і ресурсів. Це вимагає від країн створення нових стратегій, які б враховували специфіку транснаціональних загроз і сприяли ефективному реагуванню на них.

Таким чином, вплив глобалізації на міжнародну безпеку є складним і суперечливим. Необхідно розвивати механізми міжнародної співпраці та впроваджувати інноваційні рішення, щоб максимально використати позитивні аспекти глобалізації і зменшити негативні її наслідки. Спільні зусилля на всіх рівнях – від державного до громадського – є дуже важливими для забезпечення стабільності, миру і безпеки у світі, який стикається з новими викликами і загрозами.

## РОЗДІЛ 3. ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПРОСТІР В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА МІЖНАРОДНУ БЕЗПЕКУ

### 3.1 Геополітичні виклики та ризики

Геополітичні виклики та ризики на пострадянському просторі в умовах глобалізації набувають дедалі більшої складності, впливаючи на стабільність та безпеку регіону. Після розпаду СРСР країни пострадянського простору зіткнулися з необхідністю вибудовувати нову ідентичність та формувати незалежну зовнішню політику в умовах посилення глобальних взаємозв'язків. Однак вплив глобалізаційних процесів часто супроводжується ризиками, такими як економічна та політична залежність, посилення внутрішніх конфліктів, а також геополітичний тиск з боку великих держав, зокрема Росії, США та ЄС (рис. 3.1). Конкуренція між державами та загрози гібридного впливу також створюють нестабільність, що може загрожувати міжнародній безпеці та інтеграційним прагненням окремих країн регіону.



**Рис. 3.1. Геополітичні виклики та ризики для країн  
пострадянського простору в умовах глобалізації [69, с.19]**

Вплив великих держав – РФ, США та Європейського Союзу – чинить значний геополітичний тиск на пострадянські держави, що часто призводить до складних викликів суверенітету. Росія, наприклад, займає напористу позицію в регіоні, прагнучи зберегти свій вплив на країни, що колись входили до складу Радянського Союзу, за допомогою економічних, військових і політичних засобів. Ключовим прикладом такого впливу є Україна, де анексія Росією Криму в 2014 р. і повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24.02.2022 демонструє, як дії Росії можуть безпосередньо впливати на територіальну цілісність і суверенітет країни. Аналогічно, Грузія пережила російську військову інтервенцію у 2008 р., яка призвела до створення підтримуваних Росією сепаратистських регіонів Абхазії та Південної Осетії, що ще більше поставило під загрозу суверенітет Грузії. З іншого боку, ЄС і США часто підтримують пострадянські держави, які прагнуть тісніших зв'язків із західними інституціями, такими як НАТО і ЄС, надаючи фінансову допомогу, просуваючи демократичні реформи і пропонуючи торговельні угоди. Однак нерішучість Заходу часто лише посилює регіональну напруженість, оскільки Росія сприймає такі кроки як зазіхання на її сферу впливу [7, с. 9]. Конкуруючі інтереси цих великих держав створюють складне середовище для малих пострадянських держав, змушуючи їх балансувати між співпрацею та конфронтацією з численними, часто протилежними геополітичними силами. Так, на парламентських виборах у Грузії 2024 р. політичний розкол у суспільстві став особливо очевидним. Попередня перемога правлячої партії «Грузинська мрія», оголошена ЦВК, призвела до масштабних протестів опозиції, яка звинувачує уряд у фальсифікаціях та тиску на виборців. Опозиційні партії, які виступають за швидшу інтеграцію з ЄС, не змогли об'єднатися в єдиний блок, що послабило їхні шанси на перемогу. Тим часом «Грузинська мрія» майстерно скористалася політичними розбіжностями опонентів, акцентуючи на темах миру і стабільності, особливо в умовах близькості конфліктів в Україні та побоювань війни з Росією. Ця стратегія забезпечила їй підтримку значної частини населення, хоча країна залишається

на роздоріжжі між проєвропейським вектором і прагненням зберегти мирні стосунки із сусідом на півночі [11].

Економічна залежність від Росії та інших великих економік створює значні проблеми для багатьох пострадянських країн, оскільки підвищує їхню вразливість до економічних шоків та зовнішнього політичного впливу. Наприклад, такі країни, як Білорусь і Вірменія, значною мірою залежать від поставок російських енергоносіїв: Росія постачає понад 80% природного газу до Білорусі за субсидованими цінами, що забезпечує лояльність Білорусі у міжнародних відносинах [9]. Аналогічно, заборона Росією українських товарів у 2014 р. та маніпуляції з цінами на газ слугували політичним важелем тиску на Україну, посилюючи економічну напругу в країні та підкреслюючи її залежність від російських торговельних шляхів. Казахстан, попри диверсифікацію, все ще залежить від експорту нафти до Росії, що робить його вразливим до російської економічної політики та потенційних перебоїв у транзиті нафти [17]. Ця залежність часто обмежує здатність цих країн приймати незалежні політичні рішення, оскільки вони ризикують економічними наслідками, такими як обмеження доступу до ринків або скорочення поставок енергоносіїв, що може серйозно вплинути на їхню економіку та політичну стабільність.

Перехід від радянської системи управління залишив кілька пострадянських країн в умовах політичної нестабільності, оскільки нові уряди намагалися створити ефективні інститути та структури управління. В Україні політична нестабільність після здобуття незалежності призвела до широкомасштабної корупції та численної боротьби за владу, кульмінацією якої стали такі події, як Помаранчева революція 2004 р. та протести Євромайдану 2014 р., які стали відповіддю на корупцію в уряді та спроби розвернутися в бік Європи. У Киргизстані часті зміни керівництва і два народних повстання в 2005 і 2010 рр. оголили глибокі політичні розбіжності і послабили управління, створивши вакуум влади, чутливий до зовнішнього впливу, особливо з боку Росії і Китаю. Тим часом Молдова переживає тривалі

внутрішні конфлікти, особливо в Придністровському регіоні, де сепаратистські сили за підтримки Росії утримують контроль, фактично фрагментуючи державу і кидаючи виклик суверенітету Молдови. Ці внутрішні розбіжності та слабкі інституції не лише підривають внутрішню стабільність, але й створюють можливості для зовнішніх сил використовувати внутрішні фракції, впливати на політику або навіть підтримувати сепаратистські рухи, підриваючи здатність держав встановлювати згуртоване національне управління. Так, президентські вибори в Молдові 2024 р. висвітлили кілька ключових проблем і тенденцій, які окреслюють політичну ситуацію країни і її відносини з Європою. Попри зусилля Маї Санду мобілізувати підтримку проєвропейських виборців через референдум про вступ до ЄС, результати голосування (42,07% за М. Санду) вказали на відсутність єдності в молдовському суспільстві щодо євроінтеграції. Значна частина населення залишається скептично налаштованою, що може бути наслідком економічних труднощів і слабких антикорупційних результатів президентського терміну Санду. Водночас підтримка Олександра Стояногло, політика з незначним досвідом, вказує на зростаюче прагнення виборців до альтернативних політичних курсів. Діаспора, яка голосує здебільшого за проєвропейський напрям, і далі впливає на вибори, але внутрішні протиріччя у Молдові загострюються. Російський вплив, що проявляється через дезінформацію та можливу купівлю голосів, посилює поляризацію в суспільстві, підриваючи євроінтеграційні зусилля [27].

Етнічні і територіальні конфлікти у Східній Європі і на Кавказі становлять серйозні ризики для регіональної стабільності, як це видно на прикладі України, Грузії і Нагірного Карабаху. В Україні геноцидна війна, розв'язана РФ з 2014 р., втягнула західні держави і НАТО, посилюючи напруженість по всій Європі. Аналогічно, в Грузії невирішений статус Абхазії і Південної Осетії, які проголосили незалежність після конфліктів у 1990-х рр. і короткої війни з Росією в 2008 р., залишається гарячою точкою, де Росія зберігає значну військову присутність. У Нагірному Карабасі етнічні та

територіальні суперечки між Вірменією та Азербайджаном призвели до періодичних спалахів насильства, востаннє у 2020 і 2023 рр., за участю Туреччини та Росії як ключових гравців [14, с.212]. Ці конфлікти не лише дестабілізують самі регіони, але й ризикують втягнути в них міжнародних гравців, ускладнюючи дипломатичні зусилля і загрожуючи ширшим рамкам безпеки.

Міграційний тиск на пострадянському просторі посилюється через поєднання економічних викликів і триваючих конфліктів, що призвело до значного відтоку людей, які шукають кращих можливостей і безпеки. Наприклад, економічний спад у таких країнах, як Україна та Білорусь, посилений політичними заворушеннями та війною в Україні з 2014 р., змусив багатьох мігрувати на захід у пошуках стабільної роботи та кращих умов життя. Крім того, затяжний конфлікт у Нагірному Карабасі призвів до переміщення багатьох етнічних вірмен і азербайджанців, що ще більше посилює регіональну нестабільність і міграційні потоки. Таке масове переміщення людей не лише виснажує ресурси країн призначення, таких як Польща та країни Балтії, які зазнали напливу біженців та економічних мігрантів, але й створює соціальну напруженість, оскільки ці країни намагаються інтегрувати новоприбулих у своє суспільство. Наприклад, інтеграція українських біженців у Польщі викликала дискусії щодо нестачі робочої сили та соціальної згуртованості, оскільки багато польських громадян висловлюють занепокоєння щодо конкуренції за робочі місця та розподілу ресурсів. Хоча насправді, у контексті міграційного тиску та економічних викликів українці, які працюють у Польщі, відіграють ключову роль у стимулюванні економічного зростання країни, особливо на фоні демографічних проблем, з якими стикається польська економіка. Українці заповнюють дефіцит робочої сили, що виникає через старіння населення Польщі, і працюють у різних галузях, таких як сільське господарство, будівництво та ІТ. Крім того, українські мігранти активно відкривають власні підприємства, створюючи нові робочі місця та сприяючи бізнес-розвитку, що

додає економічної динаміки. Важливим аспектом є також їхній внесок у податкові надходження, які становлять приблизно 6 мільярдів злотих на рік, а також щомісячні витрати на товари та послуги, що оцінюються в 1,5 мільярда злотих [25]. В умовах російсько-української війни, коли до Польщі прибуло понад 2 мільйони українських біженців, їхня робота і податки стали важливим чинником, що допомогли польській економіці зберегти темпи зростання навіть у складних умовах, підкреслюючи важливість українців для стабільності та розвитку польського ринку праці.

Гібридна війна створює значні виклики для кількох пострадянських держав, особливо тих, що межують з Росією, оскільки вона охоплює низку тактик, які включають дезінформаційні кампанії, економічний примус і маріонеткові конфлікти, фактично розмиваючи межі між миром і війною. Наприклад, в Україні російська анексія Криму в 2014 р. була не просто військовою акцією, їй передували і супроводжували широкі дезінформаційні кампанії, спрямовані на підрив довіри громадськості до уряду і виправдання військової агресії. Так само і в Білорусі уряд зіткнувся з протестами, підтриманими російською інформаційною війною, яка прагне дестабілізувати опозицію, зображуючи її як західну маріонетку. Економічний тиск проявляється у використанні енергетичної залежності, коли Росія використовує постачання газу як зброю для впливу на такі країни, як Молдова і Грузія, використовуючи їхню залежність від російських енергоносіїв для просування політичного порядку денного [6, с.20]. Ця гібридна тактика кидає виклик традиційним військовим і дипломатичним заходам реагування, вимагаючи комплексних стратегій, що поєднують зусилля з протидії дезінформації, економічної стійкості та міжнародної підтримки для пом'якшення наслідків таких багатогранних загроз.

Пострадянські країни стикаються зі зростаючими загрозами кібербезпеці, причому багато атак приписують державним суб'єктам, які мають на меті поставити під загрозу національну безпеку та посіяти нестабільність. Наприклад, Естонія пережила масштабну кібератаку в 2007 р.

після перенесення пам'ятника радянської епохи, яка паралізувала роботу банків, ЗМІ та урядових сайтів і підкреслила небезпеку застарілих систем кіберзахисту [4, с.20].

Україна є головною мішенню для кібероперацій, підтримуваних Росією, ще з анексії Криму в 2014 р. У період 2022-2024 рр. кібервійна між Росією та Україною загострилася, відзначаючись численними атаками на критично важливу інфраструктуру, зокрема енергетику та державні установи. Після початку повномасштабного вторгнення у лютому 2022 р., Україна зазнала збільшення кібератак, включаючи фішинг та DDoS-атаки. Від лютого 2022 р. відбулося орієнтовно 10 тис. кібератак та критичних інцидентів, які зафіксувала лише СБУ. Це 10-15 спроб здійснити щось серйозне щодня, і кібератаки стали більш витонченими [12]. Однією з найзначніших подій була атака на енергосистему, яка призвела до відключень електрики в різних регіонах. Водночас українські кіберзахисники активно вдосконалювали свої методи протистояння, організовуючи успішні контрзаходи проти російських хакерських груп, таких як «Fancy Bear» та «Cozy Bear». У 2024 р. продовжилися спроби атак на критично важливі сектори, що свідчить про стратегічний характер кібератак, спрямованих на дестабілізацію України.

Питання довкілля та управління ресурсами, особливо в Центральній Азії, становлять значні виклики, пов'язані з дефіцитом води, забрудненням та конкуренцією за природні ресурси, що часто призводить до напружених відносин між сусідніми державами. Наприклад, криза Аральського моря ілюструє жахливі наслідки нераціонального використання водних ресурсів у регіоні, де надмірне відведення річок для зрошення сільськогосподарських угідь призвело до різкого зменшення площі моря, що серйозно вплинуло на місцеві екосистеми та громади, залежні від рибальства і сільського господарства [8, с.5]. Як наслідок, такі країни, як Узбекистан і Казахстан, зіткнулися з суперечками щодо прав на воду, причому розташування Узбекистану вище за течією дозволяє йому контролювати річкові потоки, від яких країни, розташовані нижче за течією, такі як Киргизстан і Таджикистан,

залежать в питаннях зрошення та гідроенергетики. Крім того, забруднення від промислової діяльності посилює цю напруженість; Каспійське море зазнає екологічної деградації через розливи нафти і скидання відходів, що впливає на життєдіяльність людей, які живуть уздовж його берегів, і ускладнює зусилля з регіональної співпраці. У відповідь на це такі ініціативи, як Проект управління водними ресурсами Центральної Азії, спрямовані на розвиток спільних стратегій управління водними ресурсами, проте політичні та економічні інтереси часто стають на заваді прогресу. Оскільки Центральна Азія бореться з наслідками зміни клімату, включаючи танення льодовиків і зміну режиму опадів, нагальність спільного управління ресурсами стає все більш критичною для запобігання конфліктам і забезпечення сталого розвитку в регіоні.

Отже, геополітичні виклики та ризики пострадянського простору в умовах глобалізації характеризуються складною динамікою, що впливає з історичних, економічних і соціальних трансформацій регіону. Пострадянські країни стикаються з багатьма проблемами, такими як економічна залежність, внутрішні конфлікти, та зовнішній тиск з боку глобальних і регіональних акторів, зокрема Росії, яка використовує гібридні тактики для підриву стабільності сусідів. Конкуренція за ресурси, як-от вода і енергія, також сприяє напруженості в міждержавних відносинах. У контексті глобалізації ці виклики ускладнюються впливом міжнародних ринків, міграційних потоків і екологічних криз, які вимагають від держав адаптації та співпраці. Тому для забезпечення стабільності й розвитку в пострадянському просторі необхідні комплексні підходи, які враховують як внутрішні, так і зовнішні фактори, що формують геополітичну реальність регіону.

### **3.2 Взаємодія з міжнародними організаціями**

Взаємодія пострадянських країн з міжнародними організаціями в умовах глобалізації є важливим аспектом їхнього розвитку, що визначає не лише внутрішню політику, але й зовнішньоекономічні стосунки. У контексті трансформацій, які відбуваються в регіоні, такі організації, як Організація

Об'єднаних Націй, Європейський Союз, Організація безпеки і співробітництва в Європі та інші, відіграють важливу роль у формуванні політичних, економічних і соціальних стандартів. Вони допомагають пострадянським державам адаптуватися до міжнародних норм, розвивати демократичні інституції, а також координувати зусилля у вирішенні спільних викликів, таких як безпека, екологічні проблеми та економічний розвиток. Одночасно, ця взаємодія стає ареною для конкуренції інтересів, що ускладнює регіональні відносини і може впливати на суверенітет країн, які прагнуть інтегруватися в глобальні процеси.

Організація Договору про колективну безпеку (ОДКБ) слугує механізмом колективної безпеки для кількох пострадянських держав, включаючи РФ, Вірменію, Білорусь, Казахстан, Киргизстан і Таджикистан, спрямованим на зміцнення регіональної стабільності та військової співпраці. Наприклад, під час конфлікту в Нагірному Карабасі у 2020 р. Вірменія послалася на статтю 4 ОДКБ, яка зобов'язує членів організації розглядати напад на одного як напад на всіх; це викликало дискусії про роль організації в регіональних конфліктах, незважаючи на відсутність прямого військового втручання. Разом з тим, це Вірменії не допомогло, і в 2024 р. Вірменія ухвалила рішення про замороження своєї участі в ОДКБ, що підкреслює погіршення її відносин із цим військовим альянсом, де основним гравцем є Росія. Прем'єр-міністр Н. Пашинян зазначив, що це рішення відображає розчарування Вірменії у відсутності реальної безпекової підтримки з боку ОДКБ під час конфлікту з Азербайджаном, що свідчить про втрату довіри до механізмів колективної безпеки. Вірменія вже демонструє наміри дистанціюватися від ОДКБ, відмовляючись фінансувати організацію та брати участь у спільних військових навчаннях, що свідчить про бажання країни шукати альтернативні механізми безпеки, включаючи підтримку з боку Європейського Союзу [5]. Ця ситуація вказує на зростаючу геополітичну автономію Вірменії і на те, як пострадянські держави адаптують свої

зовнішньополітичні стратегії в умовах глобалізації та зміни безпекового середовища.

Разом з тим, ОДКБ проводить спільні військові навчання, такі як «Бойове братерство», спрямовані на підвищення оперативної сумісності збройних сил країн-членів і підготовку до потенційних загроз, включаючи тероризм і транснаціональну злочинність. ОДКБ також зосереджується на обміні розвідданими та боротьбі з тероризмом, про що свідчать антитерористичні навчання 2021 р. в Таджикистані, які були присвячені відродженню екстремістських угруповань в Афганістані. Загалом, ОДКБ надає пострадянським державам платформу для координації їхньої політики безпеки, протидії спільним загрозам і створення спільного військового середовища, незважаючи на різний ступінь прихильності країн-членів, а насправді слугує ще одним інструментом міжнародної політики Кремля.

Партнерство з НАТО стало стратегічним пріоритетом для кількох пострадянських країн, зумовленим необхідністю посилення національної безпеки і зміцнення обороноздатності перед обличчям регіональних загроз. Наприклад, Грузія активно розвиває тісніші зв'язки з НАТО з початку 2000-х рр., беручи участь у різних спільних військових навчаннях і надаючи війська для участі в місіях НАТО, зокрема в Афганістані, що значно покращило її військову взаємосумісність із західними військами. Так само Україна, особливо після анексії Криму Росією в 2014 р., посилила свою співпрацю з НАТО, підписавши Річну національну програму і збільшивши участь у навчаннях під проводом НАТО, таких як «Морський бриз» і «Швидкий тризуб» [20]. Це партнерство включає такі ініціативи, як Річна національна програма Україна-НАТО, спрямована на приведення оборонних стандартів України у відповідність до стандартів НАТО. Крім того, країни Балтії – Естонія, Латвія і Литва – також отримали вигоду від Посиленої передової присутності НАТО з багатонаціональними бойовими групами, розміщеними на їхніх територіях для стримування агресії і посилення колективної оборони. Завдяки такому партнерству ці країни не лише посилюють свої військові

можливості, але й демонструють відданість демократичним цінностям і верховенству права, сприяючи тіснішим зв'язкам із Західною Європою і США.

Вишеградська четвірка (V4) та Ініціатива трьох морів (Three Seas Initiative) виступають важливими платформами для міжнародної взаємодії країн пострадянського простору у контексті глобальної безпеки. Хоча ці організації об'єднують в основному країни Центральної та Східної Європи, їхня діяльність має значний вплив на стабільність у регіоні, включаючи пострадянські держави. V4 активно підтримує європейську інтеграцію України, Білорусі та Молдови, пропонуючи економічну та політичну підтримку в умовах зовнішніх загроз, зокрема з боку Росії. Ініціатива трьох морів, спрямована на зміцнення інфраструктури та енергетичної безпеки, також має на меті зменшення залежності від російських енергетичних ресурсів, що є критично важливим для країн пострадянського простору, таких як Україна [62, с.180]. Таким чином, ці регіональні ініціативи сприяють створенню мережі безпеки, що впливає на стабільність і розвиток у пострадянському регіоні, підкреслюючи важливість багатосторонньої співпраці в умовах глобалізації.

Механізми врегулювання конфліктів, надані такими організаціями, як Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), відіграють певну роль в управлінні напруженістю і вирішенні суперечок на пострадянському просторі. ОБСЄ сприяє діалогу через різні платформи, такі як Мінська група, яка бере участь у посередництві у врегулюванні конфлікту в Нагірному Карабасі між Вірменією та Азербайджаном, допомагаючи сприяти припиненню вогню та дискусіям, спрямованим на довгострокове вирішення конфлікту. Іншим прикладом є діяльність ОБСЄ в Україні, де вона здійснює моніторинг угод про припинення вогню в Донецькій і Луганській областях і допомагає в переговорах між конфліктуєчими сторонами з метою сприяння миру і стабільності. Крім того, ОБСЄ пропонує інструменти запобігання конфліктам, такі як експертні оцінки та підтримка демократичних процесів, які спрямовані на вирішення основних проблем до того, як вони переростуть

у насильство. Забезпечуючи нейтральний майданчик для діалогу та сприяючи співпраці між країнами-членами, ОБСЄ робить значний внесок у деескалацію конфліктів та зміцнення безпеки в регіоні. Разом з тим, припинення у 2022 р. діяльності Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні через позицію Росії підкреслює складнощі в міжнародному співробітництві та ефективності механізмів безпеки в пострадянському просторі [28]. Російська блокада продовження мандату місії свідчить про її вплив на регіональні безпекові структури, які покликані забезпечувати мир і стабільність, зокрема в контексті війни на Донбасі. Місія, що працювала з 2014 р., була важливим джерелом об'єктивної інформації про безпекову та гуманітарну ситуацію, а її відсутність створює прогалини в спостереженні та контролі, що може призвести до ескалації конфліктів. Відмова від моніторингу з боку ОБСЄ ставить під сумнів можливість ефективного вирішення конфліктів у регіоні, де присутні глибокі історичні та політичні розбіжності, і підкреслює необхідність пошуку нових механізмів для забезпечення миру та стабільності.

Міжнародні організації відіграють важливу роль у розвитку діалогу з питань регіональної безпеки між пострадянськими державами, сприяючи дискусіям, спрямованим на вирішення спільних викликів безпеці, а також сприяючи співробітництву через заходи з розбудови довіри. Крім ОБСЄ, що брала активну участь у сприянні діалогам між такими країнами, як Росія, Україна і республіки Центральної Азії з таких питань, як безпека кордонів і вирішення конфліктів, варто зазначити і про ШОС. Шанхайська організація співробітництва (ШОС) зосередилася на боротьбі з тероризмом і екстремізмом, об'єднуючи такі країни-члени, як Узбекистан і Таджикистан, для спільної протидії загрозам, які можуть дестабілізувати регіон. В останні роки ШОС організовує спільні військові навчання і регіональні форуми з питань безпеки, що сприяє зміцненню взаємної довіри і співпраці між її членами. Крім того, такі ініціативи, як Договір про колективну безпеку СНД, заохочують держави-члени обговорювати спільні виклики безпеці, що призводить до укладення угод, які посилюють регіональні оборонні

можливості та обмін розвіданими, що в кінцевому підсумку сприяє більшій стабільності на пострадянському просторі. Ці діалоги не лише вирішують нагальні проблеми безпеки, але й сприяють розвитку культури співробітництва, яка зміцнює довгострокову стабільність у регіоні.

Ініціативи з роззброєння, здавалося, були важливими для пострадянських країн, оскільки вони спрямовані на зменшення ризиків, пов'язаних з розповсюдженням зброї, та зміцнення регіональної безпеки. Взаємодія з такими організаціями з контролю над озброєннями, як Управління ООН з питань роззброєння та ОБСЄ, спонукала такі країни, як Казахстан і Україна, до активної участі в договорах з роззброєння. Наприклад, Казахстан відіграв важливу роль у ядерному роззброєнні, заклавши Семіпалатинський ядерний полігон у 1991 р., а пізніше підписавши Договір про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) і Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань (ДВЗЯВ) [16, с.121]. Більше того, після відмови від свого ядерного арсеналу в 1990-х рр. згідно з Будапештським меморандумом, Україна прагнула зміцнити гарантії безпеки шляхом діалогу з роззброєння, демонструючи відданість міжнародним нормам контролю над озброєннями. Ці ініціативи були спрямовані не лише на зменшення кількості озброєнь, але й на зміцнення довіри та співпраці між державами, що сприяє створенню більш стабільного безпекового середовища в регіоні, який історично відзначався напруженістю та конфліктами. Аналіз нової ядерної ери та загрози гонки озброєнь в контексті поточної геополітичної ситуації демонструє, що безпека країн пострадянського простору значно ускладнюється. Війна в Україні, спровокована агресивною політикою Росії, вже призвела до серйозних змін у балансі сил у Європі, а загроза ядерного удару може спонукати інші держави, зокрема в Центральній Азії та на Кавказі, до перегляду своїх оборонних стратегій. Ескалація напруженості між Росією, США та Китаєм може підштовхнути країни пострадянського простору до укріплення своїх військових потенціалів, зокрема через посилення співпраці з НАТО або інші оборонні альянси. Проте це також може призвести до

збільшення нестабільності в регіоні, оскільки менші держави можуть опинитися в пастці між великими ядерними державами, ставлячи під загрозу свою суверенність і безпеку [23]. Таким чином, у разі відсутності ефективних механізмів контролю над озброєннями та діалогу між державами, перспективи безпеки в пострадянському просторі залишаються вельми тривожними.

Отже, взаємодія пострадянських країн з міжнародними організаціями є важливим фактором для забезпечення регіональної безпеки та стабільності. Співпраця у сферах боротьби з тероризмом, кібербезпекою та проведення діалогів про спільні загрози дозволяє країнам обмінюватися інформацією, досвідом та найкращими практиками, що посилює їх спроможність реагувати на виклики сучасного світу. Наприклад, участь у програмах, ініційованих такими організаціями, як ООН та ОБСЄ, забезпечує платформи для дипломатичних переговорів та спільних навчань, що сприяє зменшенню напруженості і зміцненню довіри між державами. Ці зусилля не лише допомагають подолати конкретні загрози, але й створюють основу для більш глибокої інтеграції та співпраці, що є необхідним для розвитку стабільного та безпечного регіону в умовах глобалізації.

### **3.3 Можливості розвитку безпеки в умовах глобалізації**

У контексті глобалізації безпека країн пострадянського простору постає як складний виклик, але водночас і як можливість для розвитку. Глобалізація приносить з собою нові загрози, такі як тероризм, кіберзлочинність та економічні кризи, які вимагають від держав спільних зусиль для їх подолання. Однак вона також відкриває двері для інтеграції, співпраці та обміну інформацією між країнами, що може зміцнити їхню безпеку. Наприклад, участь у міжнародних організаціях, таких як ООН та ОБСЄ, дозволяє країнам пострадянського простору не лише обмінюватися досвідом та кращими практиками, а й формувати спільні стратегії реагування на загрози. Таким чином, успішна адаптація до глобалізаційних викликів може сприяти зміцненню безпеки, стабільності та розвитку в регіоні.

Для того, щоб визначити можливості розвитку безпеки країн пострадянського простору в умовах глобалізації, з'ясуємо причини, чому міжнародні організації, такі як ООН, НАТО та інші, не змогли запобігти повномасштабній війні в Україні (рис. 3.2).

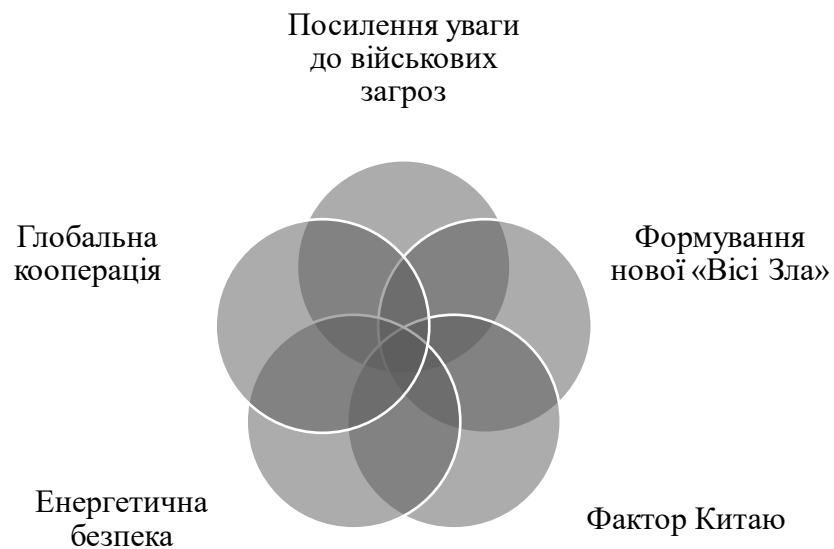


**Рис. 3.2. Причини неефективності міжнародних акторів у забезпеченні безпеки пострадянських країн: аналіз українського досвіду [79, с.196]**

Незважаючи на зусилля міжнародних організацій у забезпеченні безпеки, їхня ефективність значно знижена через обмежений мандат, який не дозволяє втручатися у внутрішні справи суверенних держав без згоди всіх сторін конфлікту. Геополітичні інтереси великих держав також часто суперечать один одному, що ускладнює прийняття рішень на глобальному рівні. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну демонструє певну непередбачуваність агресії, з якою міжнародні організації не змогли адекватно впоратися. Крім того, недостатня готовність до масштабних військових конфліктів і відсутність політичної волі у країнах-членах також стали

перешкодами для активного втручання. Дипломатичні зусилля часто зазнають невдач через брак довіри між сторонами і різні інтерпретації угод, таких як Мінські домовленості. У результаті ці фактори призвели до невдачі міжнародних акторів у запобіганні війні, що мало катастрофічні наслідки для України і глобальної безпеки.

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну концепція глобальної безпеки зазнала суттєвих змін, що зумовлено новими геополітичними реаліями, загостренням військових конфліктів та виникненням нових загроз (рис. 3.3).



**Рис. 3.3. Зміна концепції глобальної безпеки після повномасштабного вторгнення РФ в Україну [76, с.172]**

Агресія Росії відкрила очі багатьом державам на реальність гібридних і традиційних військових загроз. Це спонукало країни НАТО та ЄС переосмислити свої стратегії безпеки, зокрема підвищити витрати на оборону та зміцнити військову присутність у Східній Європі. Разом з тим, війна в Україні виявила вразливість європейських країн до енергетичної залежності від Росії. Це спонукало до переосмислення енергетичної політики, переходу на альтернативні джерела енергії та зміцнення внутрішніх ринків.

У контексті підтримки Росією авторитарних режимів, таких як Іран та Північна Корея, спостерігається формування нової осі, що ставить під загрозу глобальну стабільність. Ці країни діють спільно в питаннях безпеки, обміну технологіями та військової підтримки, що викликає занепокоєння в західних країнах [66]. Китай активно використовує ситуацію, щоб розширити свій вплив на міжнародній арені. Вона демонструє готовність підтримувати Росію в міжнародних організаціях та економічних проєктах, водночас просуваючи власні ініціативи в регіоні, що підриває традиційні західні структури безпеки.

Водночас, зростає усвідомлення необхідності міжнародної співпраці для вирішення глобальних викликів, таких як зміна клімату, пандемії та тероризм, що вимагає нового підходу до колективної безпеки. Таким чином, концепція глобальної безпеки переживає період адаптації до нових викликів, що викликані агресивними діями Росії та реакціями інших держав на ці дії. Цей процес супроводжується формуванням нових альянсів, зміцненням традиційних безпекових структур та необхідністю реагування на непередбачувані загрози.

Відповідно, на нашу думку, існують такі можливості розвитку безпеки країн пострадянського простору в умовах глобалізації (рис. 3.4).



**Рис. 3.4. Можливості розвитку безпеки країн пострадянського простору в умовах глобалізації (складено автором)**

1. Зміцнення партнерства з міжнародними організаціями, такими як НАТО, є важливим шляхом для пострадянських країн до посилення їхнього потенціалу безпеки. Взаємодіючи з НАТО, ці країни можуть отримати вигоду від угод про колективну оборону і програм військової підготовки, які підвищують їхню оперативну готовність і сумісність із західними силами. Наприклад, участь у програмі НАТО «Партнерство заради миру» дозволяє таким країнам, як Україна і Грузія, брати участь у спільних навчаннях, обмінюватися розвіданими і впроваджувати стандарти НАТО у своїх військових операціях. Така співпраця не лише зміцнює їхню обороноздатність, але й слугує стримуючим фактором для потенційних агресорів, демонструючи прихильність до колективної безпеки. Більше того, Посилена передова присутність НАТО в Східній Європі виконує роль ядерної парасольки, забезпечуючи певну форму гарантування безпеки, яка може допомогти зменшити побоювання регіональної агресії, особливо з боку Росії, одночасно заохочуючи поглиблення військової інтеграції і співпраці між країнами-членами.

2. Розробка надійних стратегій кібербезпеки набуває все більшого значення, оскільки країни пострадянського простору стикаються з безліччю зростаючих кіберзагроз, включаючи державні атаки, кібершпигунство та кіберзлочинність. Для ефективної боротьби з цими загрозами країнам необхідно створити комплексні національні стратегії кібербезпеки, які визначають їхні конкретні вразливості, цілі та рамки, необхідні для реагування та відновлення. Цього можна досягти шляхом співпраці та обміну досвідом і технологіями між країнами регіону. Навчаючись на успіхах і невдачах один одного, пострадянські країни можуть розробити індивідуальні стратегії, які включатимуть найкращі практики управління ризиками, реагування на інциденти та державно-приватного партнерства, тим самим підвищуючи свою загальну кіберстійкість.

Більше того, регіональна співпраця у сфері кібербезпеки може призвести до формування механізмів колективного захисту, які посилюють вплив

окремих національних стратегій. Такі ініціативи, як спільні кібернавчання, платформи для обміну інформацією та спільні мережі розвідки загроз, можуть створити більш об'єднаний фронт проти спільних супротивників. Наприклад, створення Ініціативи з кібербезпеки в Центральній Азії дозволяє країнам-учасникам координувати відповіді на регіональні кіберзагрози, обмінюватися розвідданими в режимі реального часу і виробляти спільне розуміння кіберсередовища. Така співпраця не лише покращує технічні можливості країн-учасниць, але й сприяє зміцненню почуття довіри і взаємної підтримки у сфері, де швидка еволюція загроз може легко випереджати індивідуальні зусилля. Об'єднуючи ресурси і досвід, пострадянські країни можуть не лише посилити свої національні заходи з кібербезпеки, але й зробити внесок у створення більш стабільного і безпечного регіонального середовища.

3. Зміцнення енергетичної безпеки має важливе значення для пострадянських країн, особливо для тих, які історично залежали від обмеженого кола джерел енергії або від одного постачальника, що часто робило їх вразливими до зовнішнього тиску та агресії. Диверсифікація джерел енергії, наприклад, впровадження технологій відновлюваної енергетики, розвідка нових запасів нафти і газу та підвищення енергоефективності, може значно зменшити ці ризики. Наприклад, такі країни, як Україна та Грузія, інвестують у проекти з відновлюваної енергетики, такі як вітрова та сонячна енергетика, щоб зменшити залежність від імпортованого викопного палива. Така стратегія диверсифікації не лише допомагає стабілізувати внутрішнє енергопостачання, але й узгоджується з глобальними цілями сталого розвитку, сприяючи економічній стійкості до ринкових коливань. Крім того, розвиток енергетичної інфраструктури, включаючи з'єднання з сусідніми країнами, може полегшити доступ до альтернативних джерел енергії та створити більш інтегрований енергетичний ринок, тим самим посилюючи регіональну співпрацю та стабільність.

Більше того, розвиток енергетичної незалежності через інвестиції в інфраструктуру може зміцнити національну безпеку, забезпечуючи надійне та

безпечне енергопостачання навіть у часи геополітичної напруженості. Наприклад, будівництво нових трубопроводів і маршрутів транзиту енергоносіїв може дозволити країнам обійти традиційних постачальників, які можуть використовувати енергію як політичну зброю. Південний газовий коридор, який з'єднує Каспійський регіон з Європою, є яскравим прикладом цієї стратегії в дії, оскільки він спрямований на диверсифікацію енергопостачання та зменшення залежності від російського газу. Крім того, збільшення потужностей зі зберігання енергії та створення стратегічних резервів може стати буфером під час кризових ситуацій, гарантуючи, що основні послуги залишаться в робочому стані. Зміцнюючи енергетичну безпеку в такий спосіб, пострадянські країни не лише зменшують свою вразливість до зовнішньої агресії, але й закладають основу для довгострокової економічної стабільності та зростання, що сприяє загальній національній безпеці.

4. Участь у глобальних ініціативах має важливе значення для пострадянських країн, оскільки вони стикаються з низкою транснаціональних загроз, включаючи тероризм, організовану злочинність та екологічні виклики. Беручи участь у міжнародних коаліціях і структурах, ці країни можуть посилити свою спроможність вирішувати проблеми безпеки, які виходять за межі національних кордонів. Наприклад, активна участь у Контртерористичній стратегії ООН дозволяє пострадянським державам отримувати вигоду від обміну розвідданими, передовим досвідом та навчальними програмами, спрямованими на запобігання радикалізації та руйнування терористичних мереж. Крім того, співпраця з такими організаціями, як Інтерпол та Європол, дозволяє більш ефективно співпрацювати правоохоронним органам, що призводить до ліквідації організованих злочинних синдикатів, які використовують транскордонні вразливості. Така взаємодія не лише зміцнює апарат внутрішньої безпеки цих країн, але й сприяє регіональній стабільності та колективній стійкості до спільних загроз.

Більше того, глобальні ініціативи, спрямовані на екологічну безпеку, все частіше визнаються невід'ємною частиною національної та міжнародної безпеки. Погіршення стану довкілля, зміна клімату та стихійні лиха становлять значні ризики, які можуть загострити існуючу напруженість та створити нові конфлікти. Беручи участь у таких ініціативах, як Паризька угода або Програма ООН з навколишнього середовища, пострадянські країни можуть спільно протистояти екологічним загрозам і обмінюватися ресурсами та технологіями для пом'якшення цих ризиків. Наприклад, спільні проекти з готовності до стихійних лих та реагування на них можуть посилити місцевий потенціал для подолання викликів, пов'язаних з кліматом, що в кінцевому підсумку зменшить потенціал для конфліктів на ґрунті природних ресурсів. Крім того, сприяння співпраці в таких сферах, як сталий розвиток і збереження біорізноманіття, може допомогти створити більш стабільне соціально-економічне середовище, що сприятиме подальшому зміцненню національної та регіональної безпеки. Беручи активну участь у цих глобальних ініціативах, пострадянські держави можуть краще інтегруватися в міжнародне співтовариство, тим самим сприяючи більш цілісному підходу до безпеки, що охоплює як традиційні, так і нетрадиційні загрози.

5. Участь у глобальних ініціативах, спрямованих на розвиток соціальної згуртованості, відіграє важливу роль у зміцненні безпекового середовища пострадянських країн. Долучаючись до міжнародних програм, які сприяють соціальній інтеграції, толерантності та розвитку громад, ці країни можуть усунути глибинні чинники, що сприяють внутрішнім конфліктам та екстремізму. Наприклад, участь в ініціативах, що підтримуються ООН або ОБСЄ, може сприяти обміну передовим досвідом у сфері управління та залучення громадськості, зміцнюючи почуття приналежності серед різних соціальних груп. Програми, спрямовані на розширення прав і можливостей молоді, освіти та міжкультурний діалог, можуть допомогти подолати розбіжності між етнічними, релігійними та культурними спільнотами, тим самим зменшуючи ризики радикалізації та насильства. Крім того, ініціативи з

соціальної згуртованості можуть зміцнити довіру громадськості до державних інституцій, сприяючи більш ефективному управлінню та зменшенню невдоволення, яке може призвести до заворушень.

Економічна стабільність є ще одним аспектом, тісно пов'язаним із соціальною згуртованістю, оскільки вона безпосередньо впливає на загальну безпеку пострадянських держав. Участь у глобальних економічних ініціативах дозволяє країнам підвищити свою економічну стійкість через торговельні партнерства, інвестиції в інфраструктуру та розвиток стійких галузей промисловості. Економічні програми, які надають пріоритет інклюзивному зростанню, допомагають забезпечити маргіналізованим групам доступ до ресурсів і можливостей, зменшуючи ймовірність соціальної напруженості. Наприклад, ініціативи, спрямовані на створення робочих місць, професійну підготовку та підтримку малих і середніх підприємств, можуть розширити можливості громад і надати їм засоби для поліпшення умов життя. Сприяючи економічній стабільності поряд із соціальною згуртованістю, пострадянські країни можуть створити середовище, менш вразливе до внутрішніх конфліктів і тероризму. Зрештою, поєднання цих зусиль не лише зміцнює національну безпеку, але й сприяє створенню більш мирного і стійкого регіонального середовища, що дозволяє країнам краще протистояти викликам, пов'язаним як з внутрішніми, так і з міжнародними загрозами.

6. Гармонізація законодавства на пострадянському просторі є важливим кроком на шляху до зміцнення системи безпеки та забезпечення захисту прав людини. Привівши національне законодавство у відповідність до міжнародних норм і стандартів, ці країни можуть зміцнити свої правові системи, зробивши їх більш стійкими до внутрішніх і зовнішніх загроз. Наприклад, інкорпорація законів про права людини, як це передбачено такими договорами, як Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, може допомогти гарантувати, що заходи безпеки не порушуватимуть права людини. Це особливо важливо в контексті антитерористичного законодавства, де необхідно ретельно дотримуватися балансу між безпекою і громадянськими

свободами. Крім того, прийняття міжнародних стандартів може полегшити співпрацю з міжнародними організаціями та забезпечити чітку правову основу для вирішення транснаціональних проблем безпеки, таких як торгівля людьми та організована злочинність.

Крім того, гармонізація законодавства може сприяти більшій регіональній стабільності, створюючи цілісне правове середовище, яке заохочує співпрацю між сусідніми державами. Коли країни мають схожу правову базу, стає легше брати участь у спільних операціях, обмінюватися розвідувальною інформацією та реалізовувати спільні ініціативи у сфері безпеки. Наприклад, узгодження законів, що стосуються кібербезпеки, може призвести до покращення реагування на кіберзагрози, які виходять за межі національних кордонів. Крім того, узгоджені правові стандарти можуть сприяти зміцненню довіри між країнами, оскільки вони можуть покладатися одна на одну в дотриманні певних принципів і практик. Ця довіра є важливою для встановлення ефективних партнерських відносин з міжнародними організаціями, які можуть надавати технічну допомогу та ресурси, необхідні для зміцнення потенціалу національної безпеки. Зрештою, гармонізація законодавства – це не просто дотримання міжнародних норм; це стратегічний крок, який зміцнює безпеку і водночас захищає права людини на пострадянському просторі.

Також варто зауважити, що розпад Російської Федерації може створити нові можливості для розвитку безпеки країн пострадянського простору в умовах глобалізації, але також супроводжується значними ризиками. Якщо РФ втратить контроль над своїми регіонами, це може призвести до зменшення військової та економічної загрози для сусідніх держав, а також до зниження експансіоністських амбіцій Кремля. В такому випадку пострадянські країни зможуть активніше реалізовувати політики, спрямовані на зміцнення власної безпеки, зокрема через співпрацю з міжнародними організаціями, розвиток регіональних альянсів та участь у глобальних ініціативах.

Проте, розпад РФ також може призвести до нестабільності в регіоні, оскільки утворення нових держав або автономій може супроводжуватися етнічними конфліктами, боротьбою за ресурси і території, чого так боїться Захід. Це може вимагати від країн пострадянського простору адаптації своїх стратегій безпеки, щоб реагувати на нові виклики. Важливими факторами в цій ситуації стануть політична воля, економічна стабільність та готовність до міжнародного співробітництва. Таким чином, розпад Росії може стати як можливістю, так і викликом для забезпечення безпеки пострадянських країн в умовах глобалізації, залежно від того, як вони зможуть скористатися новими обставинами.

Отже, в умовах глобалізації країни пострадянського простору мають унікальні можливості для розвитку своєї безпеки, реалізуючи різноманітні стратегії, що включають зміцнення міжнародного співробітництва, адаптацію національного законодавства до міжнародних норм, розвиток кібербезпеки та енергетичну незалежність. Залучення до глобальних ініціатив, зокрема в боротьбі з тероризмом та організованою злочинністю, дозволить цим країнам не лише підвищити свою безпеку, а й сприяти стабільності в регіоні. Формування соціальної згуртованості та економічної стабільності всередині держав також є важливими факторами, які допоможуть зменшити ризики внутрішніх конфліктів і тероризму. Загалом, комплексний підхід до зміцнення безпеки в умовах глобалізації відкриває нові горизонти для пострадянських країн, сприяючи їхньому розвитку та інтеграції у світове співтовариство.

### **Висновки до третього розділу**

У контексті пострадянського простору в умовах глобалізації, аналіз впливу на міжнародну безпеку висвітлює важливі геополітичні виклики та ризики, які стали наслідком змін у світовій політичній системі. Країни цього регіону зіштовхуються з численними загрозами, такими як експансія зовнішніх сил, зокрема Росії, тероризм, етнічні конфлікти та економічна нестабільність. Геополітичні інтереси великих держав часто перетинаються,

що ускладнює процес прийняття рішень на міжнародному рівні. Таким чином, пострадянські країни мають адаптувати свої стратегії безпеки, щоб бути готовими до нових викликів і забезпечити свою суверенність.

Взаємодія з міжнародними організаціями є важливим аспектом, який може зміцнити безпеку пострадянських країн. Співпраця з такими організаціями, як ООН, НАТО та ЄС, дозволяє цим державам отримувати доступ до ресурсів, технологій та експертних знань у галузі безпеки. Крім того, міжнародні організації можуть слугувати платформою для діалогу та вирішення конфліктів, що, в свою чергу, сприяє стабільності в регіоні.

Можливості розвитку безпеки в умовах глобалізації є численними і різноманітними. Країни пострадянського простору можуть реалізовувати стратегії, які включають зміцнення кібербезпеки, диверсифікацію енергетичних ресурсів, а також активну участь у глобальних ініціативах для боротьби з тероризмом і організованою злочинністю. Зокрема, адаптація національного законодавства до міжнародних норм допоможе покращити механізми захисту прав людини та правопорядку, що є важливим для підвищення довіри до державних інститутів і зміцнення внутрішньої стабільності.

Соціальна згуртованість і економічна стабільність також є критичними елементами для безпеки в пострадянському просторі. Зростаюча економічна активність і соціальна інтеграція можуть зменшити ризики внутрішніх конфліктів та тероризму. Отже, пострадянський простір в умовах глобалізації стикається зі складними викликами, але одночасно має унікальні можливості для розвитку своєї безпеки. Ефективна взаємодія з міжнародними організаціями, адаптація національних політик до міжнародних норм, а також зусилля в напрямку зміцнення соціальної та економічної стабільності можуть суттєво покращити ситуацію в регіоні. Тільки через комплексний підхід до вирішення сучасних викликів, пострадянські країни зможуть знайти своє місце в глобальному контексті та забезпечити безпеку своїх громадян.

## ВИСНОВКИ

1. Досліджено теоретичні основи глобалізації, які виявляють складний і багатогранний процес, що охоплює економічні, політичні, соціальні та культурні аспекти. Аналіз різних концепцій глобалізації дозволяє зрозуміти, як це явище впливає на міжнародні відносини та державну політику країн. Глобалізація є неоднозначним процесом, здатним призводити як до позитивних змін, так і до негативних наслідків, таких як зростання нерівності та нестабільності. Важливо враховувати культурні та історичні контексти, які формують різні моделі та підходи до розуміння глобалізації. Теоретичний аналіз глобалізації слугує важливим інструментом для оцінки її впливу на міжнародну безпеку та розвиток країн у сучасному світі.

2. Оцінено позитивні аспекти глобалізації, які виявляють значний потенціал для розвитку міжнародної торгівлі, економічного зростання та культурного обміну між країнами. Глобалізація сприяє розширенню доступу до нових технологій, інвестицій і ринків, що може підвищити якість життя населення в багатьох регіонах. Однак, разом із цими перевагами, також існують негативні аспекти, такі як зростання соціальної нерівності, що може призводити до політичних нестабільностей і протестів. Глобалізація іноді загрожує національним суверенітетам, оскільки країни змушені адаптувати свої політики до вимог міжнародних організацій та ринків. Для забезпечення збалансованого розвитку необхідно враховувати як позитивні, так і негативні наслідки глобалізації для ефективного реагування на виклики сучасного світу.

3. Визначено геополітичні виклики для пострадянського простору, які вказують на комплексні проблеми, що виникають внаслідок зміни глобального порядку та внутрішніх трансформацій. Серед ключових викликів виділяється військова агресія, зокрема з боку Росії, що загрожує безпеці регіону та його стабільності. Вплив зовнішніх держав на внутрішні справи пострадянських країн ускладнює їхній суверенітет та незалежність. Соціально-економічні проблеми, такі як бідність і безробіття, створюють

підґрунтя для політичної нестабільності та міжетнічних конфліктів. Для ефективного реагування на ці виклики пострадянським країнам необхідно формувати безпекові стратегії та посилювати міжнародну співпрацю.

4. Досліджено роль міжнародних організацій у забезпеченні безпеки, що підтверджує їх критичне значення в сучасному світі, де глобалізація та нові загрози вимагають злагоджених дій. Організації, такі як НАТО, грають важливу роль у координації зусиль держав для запобігання конфліктам і підтримки миру через миротворчі місії та гуманітарну допомогу. Вони також сприяють розвитку міжнародних норм і стандартів, що зміцнює механізми колективної безпеки. Однак їхня ефективність часто обмежується політичними інтересами держав-членів і складнощами в досягненні консенсусу щодо дій. Для покращення безпекової ситуації в світі необхідно активізувати співпрацю міжнародних організацій з національними урядами та регіональними структурами.

5. Розроблено рекомендації щодо розвитку безпеки країн пострадянського простору в умовах глобалізації, які є надзвичайно актуальними та важливими. Необхідно зміцнити співпрацю з міжнародними організаціями для отримання технічної та фінансової підтримки в сфері безпеки. Країни повинні зосередитися на розвитку спільних стратегій у сфері кібербезпеки та енергетичної безпеки, що зменшить їх вразливість до зовнішніх загроз. Активна участь у глобальних ініціативах, спрямованих на боротьбу з тероризмом і організованою злочинністю, може значно підвищити рівень безпеки в регіоні. Посилення соціальної згуртованості та економічної стабільності всередині країн також є важливими факторами для забезпечення довгострокової безпеки.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик В. Соціально-економічна нерівність у національному та глобальному вимірі: сучасний погляд на проблему. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. Вип. 1. С. 102–116.
2. Антипенко Н., Почерніна Н., & Васильківський Д. Глобалізація та її вплив на міжнародні економічні відносини. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-2> (дата звернення: 19.10.2024).
3. Беззубко Л., Положенцев Д. Вплив глобалізації на національні економіки. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 2(30). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2\(30\)-248-259](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2(30)-248-259) (дата звернення: 19.10.2024).
4. Була Р. Модель цифрового урядування в Естонії. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. 2024. № 2(74). С. 17–23. URL: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2\(74\)-2](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2(74)-2) (дата звернення: 22.10.2024).
5. Вірменія заморозила участь в ОДКБ на всіх рівнях. *Мілітарний*. 2024. URL: <http://surl.li/zvrnhm> (дата звернення: 22.10.2024).
6. «Гібридна війна» – сучасна стратегія Російської Федерації в збройній агресії проти пострадянських держав та України / М. Павлушко та ін. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ імені Івана Черняхівського*. 2023. С. 18–23. URL: <https://doi.org/10.33099/2304-2745/2022-3-76/18-23> (дата звернення: 22.10.2024).
7. Горб В. В. Начасні виклики безпеці у басейні Чорного моря. *Maritime Security and Defense*. 2024. № 2. С. 3–11. URL: <https://doi.org/10.32782/msd/2024.2/01> (дата звернення: 22.10.2024).
8. Горбулін В. П., Мосов С. П. Водні конфлікти як індикатор загострення світової кризи прісної води. *Visnik Nacional noi akademii nauk*

*Ukraini*. 2023. № 2. С. 3–11. URL: <https://doi.org/10.15407/visn2023.02.003> (дата звернення: 22.10.2024).

9. Економічна правда. «Газпром» продовжив контракт на постачання газу до Білорусі до 2025 року. *Економічна правда*. 2024. URL: <http://surl.li/xqqgjs> (дата звернення: 22.10.2024).

10. Зінченко, Д. А. Стратегія боротьби з кіберзлочинністю в умовах глобалізації інформаційних просторів. Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності: *матеріали Круглого столу (м. Харків, 14 груд. 2023 р.)*. Харків: ХНУВС, 2023. 105–107.

11. Івшина О. Вибори в Грузії. Чому країна розколота і що на неї чекає. *BBC News Україна*. 2024. URL: <http://surl.li/kjplgi> (дата звернення: 22.10.2024).

12. Коноплицький С. Кібервійна росії проти України. Як українські спецслужби та хактивісти виборюють незалежність держави. *Speka*. 2024. URL: <http://surl.li/rrbgxy> (дата звернення: 22.10.2024).

13. Костир І. О., Янченко Н. М. Вплив ціннісних засад процесу глобалізації на міжнародні відносини. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2021. №8. С. 23–36.

14. Лисянський П., Мамонтова Л. Вплив регіонального сепаратизму на політичні процеси у країнах пострадянського простору. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Випуск 44. С. 210–219.

15. Манзя М. В. Соціальний вимір глобалізації. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2018. Вип. 32. С. 196–209.

16. Мироненко В. В. Особливості міжнародної регіональної політики договірною врегулювання обмеження ракетно-ядерних озброєнь. *Політикус: наук. журнал*. 2023. № 3. С. 120–125.

17. Опанасенко О. Казахстан знайшов спосіб, як перевозити нафту в обхід Росії. *ГЛАВКОМ*. 2023. URL: <http://surl.li/bfhtrw> (дата звернення: 22.10.2024).

18. Охота Ю., Балдинюк В., Мазурков Р. Вплив глобалізації на економічний розвиток та національну безпеку України в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-16> (дата звернення: 22.10.2024).
19. Перепелюкова О. В. Проблеми економічної безпеки в аспекті впровадження інновацій та сучасних технологій. Сучасна молодь в світі інформаційних технологій: *матеріали II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. молодих вчених та здобувачів вищої освіти, присвяченої Дню науки, 14 трав. 2021р.* Херсон: ФОП Вишемирський В.С., 2021. С. 88–91.
20. Після анексії Криму статус Чорного моря змінився – НАТО. *Центр міжнародної безпеки і партнерства*. URL: <http://surl.li/lvkufk> (дата звернення: 22.10.2024).
21. Поліщук І. Глобалізація як провідна тенденція розвитку сучасних міжнародних відносин. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. №1 (15). С.196–204.
22. Пономаренко О. І. Еволюція поглядів наукової спільноти на поняття «глобалізація». *Лінгвістичні дослідження*. 2019. Вип. 44. С. 103–107.
23. Путін погрожує. На світ чекає нова гонка ядерних озброєнь? *Радіо Свобода*. 2024. URL: <http://surl.li/molzcp> (дата звернення: 22.10.2024).
24. Ткач Д., Білокур Г. Вплив глобалізації на розвиток міжнародних соціально-економічних процесів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. №4(68). С.28–35.
25. Українці піднімають економіку Польщі. *Бізнес UA*. 2024. URL: <http://surl.li/fgpwrp> (дата звернення: 22.10.2024).
26. Фабрика А. А. Культурна глобалізація на сучасному етапі: ключові тенденції. *Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія*. 2015. № 2. С. 130–134.
27. Хоменко С. Вибори в Молдові: вісім причин, чому вони закінчилися саме так. *BBC News Україна*. 2024. URL: <http://surl.li/euxits> (дата звернення: 22.10.2024).

28. Через позицію Росії не змогли продовжити мандат моніторингової місії ОБСЄ в Україні. *Радіо Свобода*. 2022. URL: <http://surl.li/sotfle> (дата звернення: 22.10.2024).
29. Шевченко М. І. Сучасні концепції міжкультурної взаємодії в умовах глобалізації та сучасних міжнародних відносинах. *Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти*. 2023. № 12. С.164–179.
30. Adela G. Institutional counterinsurgency frameworks in the Lake Chad Basin: the case of the Multinational Joint Task Force against Boko Haram. *Defense & Security Analysis*. 2023. P. 1–20. URL: <https://doi.org/10.1080/14751798.2023.2166520> (date of access: 29.10.2024).
31. Annan K. A. United Nations – Nations Unies. *APLAR Journal of Rheumatology*. 2002. Vol. 5. № 1. P. 54. URL: [https://doi.org/10.1046/j.0219-4810.2002.00015\\_1.x](https://doi.org/10.1046/j.0219-4810.2002.00015_1.x) (date of access: 26.10.2024).
32. Appadurai A. The Production of Locality. *Sociology of Globalization*. 2018. P. 107–113. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429493089-10> (date of access: 26.10.2024).
33. Bauman Z. *Liquid Modernity*. Polity Press, 2013. 240 p. URL: <http://surl.li/amqafx> (date of access: 26.10.2024).
34. Beck U. *What Is Globalization?*. Polity Press, 2015. 192 p. URL: <http://surl.li/fmabmi> (date of access: 26.10.2024).
35. Castells M. Globalisation, identity and the state. *Social Dynamics*. 2000. Vol. 26. № 1. P. 5–17. URL: <https://doi.org/10.1080/02533950008458682> (date of access: 26.10.2024).
36. Castells M. The Network Society Revisited. *American Behavioral Scientist*. 2022. Volume 67, Issue 7. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/00027642221092803> (date of access: 26.10.2024).
37. Chitadze N. Global Security and Political Problems of the 21st Century. *World Politics and the Challenges for International Security*. 2022. P. 24–

95. URL: <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-9586-2.ch002> (date of access: 29.10.2024).

38. Clark R. M., Hakim S. Public–Private Partnerships and Their Use in Protecting Critical Infrastructure. *Competitive Government: Public Private Partnerships*. Cham, 2019. P. 1–15. URL: [https://doi.org/10.1007/978-3-030-24600-6\\_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-24600-6_1) (date of access: 29.10.2024).

39. Crozet C. Globalization and Culture. *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. Cham, 2018. P. 2462–2469. URL: [https://doi.org/10.1007/978-3-319-20928-9\\_1319](https://doi.org/10.1007/978-3-319-20928-9_1319) (date of access: 29.10.2024).

40. Cyber security risks in globalized supply chains: conceptual framework / S. Pandey et al. *Journal of Global Operations and Strategic Sourcing*. 2020. Vol. 13. № 1. P. 103–128. URL: <https://doi.org/10.1108/jgoss-05-2019-0042> (date of access: 29.10.2024).

41. Dalby S. Index. *Rethinking Environmental Security*. 2022. URL: <https://doi.org/10.4337/9781800375857.00017> (date of access: 26.10.2024).

42. Destek M. A. Investigation on the role of economic, social, and political globalization on environment: evidence from CEECs. *Environmental Science and Pollution Research*. 2019. Vol. 27. № 27. URL: <https://doi.org/10.1007/s11356-019-04698-x> (date of access: 26.10.2024).

43. Du Bois C., Buts C. Participation in the international coalition against Daesh and the rise of foreign fighters. *The Economics of Peace and Security Journal*. 2019. Vol. 14. № 1. URL: <https://doi.org/10.15355/epsj.14.1.60> (date of access: 29.10.2024).

44. Farrell H., Newman A. L. Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion. *International Security*. 2019. Vol. 44. № 1. P. 42–79. URL: [https://doi.org/10.1162/isec\\_a\\_00351](https://doi.org/10.1162/isec_a_00351) (date of access: 29.10.2024).

45. Gachúz Maya J. C. U.S.-Mexico Drug Trafficking: Globalization, Cooperation and Challenges. *Revista de Estudios en Seguridad Internacional*. 2019.

Vol. 5. № 1. P. 21–35. URL: <https://doi.org/10.18847/1.9.3> (date of access: 29.10.2024).

46. Giddens A. Runaway World: How Globalization Is Reshaping Our Lives. *Rugman Reviews*. London, 2009. P. 133–134. URL: [https://doi.org/10.1007/978-1-137-28787-8\\_45](https://doi.org/10.1007/978-1-137-28787-8_45) (date of access: 26.10.2024).

47. Globalization, Green Economy and Environmental Challenges: State of the Art Review for Practical Implications / L. Zhang et al. *Frontiers in Environmental Science*. 2022. Vol. 10. URL: <https://doi.org/10.3389/fenvs.2022.870271> (date of access: 29.10.2024).

48. Held D. Democracy and Globalization. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*. 2017. Vol. 3. № 3. P. 251–267. URL: <https://doi.org/10.1163/19426720-00303003> (date of access: 26.10.2024).

49. Irvine D., Mcleod T. Security and Human Rights in the Context of Forced Migration. *Security and Human Rights*. 2019. URL: <https://doi.org/10.5040/9781509995325.ch-019> (date of access: 29.10.2024).

50. It's A Flat World After All. *Internal Audit Reports Post Sarbanes-Oxley*. Hoboken, NJ, USA, 2019. P. 151–163. URL: <https://doi.org/10.1002/9781119196693.ch10> (date of access: 26.10.2024).

51. Itzkowitz S., Ullman T. The world isn't flat. *Gastrointestinal Endoscopy*. 2019. Vol. 60. № 3. P. 426–427. URL: [https://doi.org/10.1016/s0016-5107\(04\)01812-7](https://doi.org/10.1016/s0016-5107(04)01812-7) (date of access: 26.10.2024).

52. Jacuch A. Comparative analysis of cybersecurity strategies. European Union strategy and policies. Polish and selected countries strategies. *On-line Journal Modelling the New Europe*. 2021. № 37. P. 102–120. URL: <https://doi.org/10.24193/ojmne.2021.37.06> (date of access: 29.10.2024).

53. Jakob M. Globalization and climate change: State of knowledge, emerging issues, and policy implications. *WIREs Climate Change*. 2022. URL: <https://doi.org/10.1002/wcc.771> (date of access: 29.10.2024).

54. Kadozi E. Remittance inflows and economic growth in Rwanda. *Research in Globalization*. 2019. Vol. 1. URL: <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2019.100005> (date of access: 29.10.2024).
55. Kaldor M. Human Security: Practical Possibilities. *LSE Public Policy Review*. 2020. Vol. 1. № 2. URL: <https://doi.org/10.31389/lsepr.15> (date of access: 26.10.2024).
56. Kellner D. Globalization, Technopolitics and Revolution. *Technology and Democracy: Toward A Critical Theory of Digital Technologies, Technopolitics, and Technocapitalism*. Wiesbaden, 2021. P. 153–177. URL: [https://doi.org/10.1007/978-3-658-31790-4\\_6](https://doi.org/10.1007/978-3-658-31790-4_6) (date of access: 29.10.2024).
57. Keohane R. O., Nye J. S. Globalization: What's New? What's Not? (And So What?). *Making Policy Happen*. 2020. P. 105–113. URL: <https://doi.org/10.4324/9781003060697-12> (date of access: 26.10.2024).
58. Keohane R. O., Nye J. S. Realism and Complex Interdependence. *International Political Economy*. London, 1996. P. 53–63. URL: [https://doi.org/10.1007/978-1-349-24443-0\\_5](https://doi.org/10.1007/978-1-349-24443-0_5) (date of access: 01.11.2024)
59. Khan N., Efthymiou M. The use of biometric technology at airports: The case of customs and border protection (CBP). *International Journal of Information Management Data Insights*. 2021. Vol. 1. № 2. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jjime.2021.100049> (date of access: 29.10.2024).
60. Lake D. A., Martin L. L., Risse T. Challenges to the Liberal Order: Reflections on International Organization. *International Organization*. 2021. Vol. 75. № 2. P. 225–257. URL: <https://doi.org/10.1017/s0020818320000636> (date of access: 26.10.2024).
61. Lally M., Islem S. A Critical Analysis of the Fulbright Program from a World Systems Perspective. *Journal of Comparative & International Higher Education*. 2023. Vol. 15. № 5. P. 143–156. URL: <https://doi.org/10.32674/jcihe.v15i5.5116> (date of access: 29.10.2024).
62. Lewkowicz Ł. The Three Seas Initiative as a new model of regional cooperation in Central Europe: A Polish perspective. *UNISCI Journal*. 2020.

Vol. 18. № 54. P. 177–194. URL: <https://doi.org/10.31439/unisci-101> (date of access: 29.10.2024).

63. Lin H. The existential threat from cyber-enabled information warfare. *Bulletin of the Atomic Scientists*. 2019. Vol. 75. № 4. P. 187–196. URL: <https://doi.org/10.1080/00963402.2019.1629574> (date of access: 26.10.2024).

64. Marmot M. The health gap: the challenge of an unequal world. *The Lancet*. 2015. Vol. 386. № 10011. P. 2442–2444. URL: [https://doi.org/10.1016/s0140-6736\(15\)00150-6](https://doi.org/10.1016/s0140-6736(15)00150-6) (date of access: 26.10.2024).

65. Marsden D. Globalization: the key concepts by Eriksen, Thomas Hylland. *Social Anthropology*. 2015. Vol. 23. № 1. P. 94–95. URL: [https://doi.org/10.1111/1469-8676.12096\\_7](https://doi.org/10.1111/1469-8676.12096_7) (date of access: 26.10.2024).

66. Marukhovskiy O. O. The formation of a new «axis of authoritarian regimes» during Russia's full-scale invasion of Ukraine as a new «axis of evil» and a new challenge and threat to global security. *The war in Ukraine – a challenge to euro-atlantic civilizational values*. 2024. URL: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-451-1-9> (date of access: 29.10.2024).

67. McLuhan M. The Medium Is The Message. *communication theory*. 2017. P. 390–402. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315080918-31> (date of access: 26.10.2024).

68. Meadows D. H. Limits to Growth. Signet, 1972. URL: <http://surl.li/uhzalb> (date of access: 26.10.2024).

69. Mišev G. The security aspects of globalised crises and the phenomenon of generated instability in the post-Soviet space. *Vojno delo*. 2023. Vol. 75. № 1. P. 18–31. URL: <https://doi.org/10.5937/vojdelo2301018m> (date of access: 29.10.2024).

70. Mittelman M., Hanaway P. Globalization of Healthcare. *Global Advances in Health and Medicine*. 2021. Vol. 1. № 2. P. 5–7. URL: <https://doi.org/10.7453/gahmj.2012.1.2.001> (date of access: 26.10.2024).

71. Mol A. P. J. Ecological Modernization and the Global Economy. *Global Environmental Politics*. 2020. Vol. 2. № 2. P. 92–115. URL: <https://doi.org/10.1162/15263800260047844> (date of access: 26.10.2024).
72. Monahan T. Globalization, Technological Change, and Public Education. Routledge, 2019. URL: <https://doi.org/10.4324/9780203632987> (date of access: 26.10.2024).
73. Moore J. N. Introductory Remarks. *Security Flashpoints*. 2005. P. 3–9. URL: [https://doi.org/10.1163/9789004635968\\_004](https://doi.org/10.1163/9789004635968_004) (date of access: 26.10.2024).
74. Negroponete N. From being digital to digital beings. *IBM Systems Journal*. 2020. Vol. 39. № 3.4. P. 417–418. URL: <https://doi.org/10.1147/sj.393.0417> (date of access: 26.10.2024).
75. Neocleous M., Giddens A., Pierson C. Conversations with Anthony Giddens: Making Sense of Modernity. *Contemporary Sociology*. 2000. Vol. 29. № 2. P. 433. URL: <https://doi.org/10.2307/2654463> (date of access: 26.10.2024).
76. Nikiforenko V., Kuryliuk Y., Kukin I. Geostrategic aspects of global security (using the example of Russian aggression). *12*. 2022. Vol. 12. № 2. P. 170–175. URL: <https://doi.org/10.33543/1202170175> (date of access: 29.10.2024).
77. Nye J. The End of Cyber-Anarchy?: How to Build a New Digital Order. *Foreign Aff*. 2022. No. 32. P. 32. URL: <http://surl.li/wafysv> (date of access: 26.10.2024).
78. Nye J. S. Power and Interdependence with China. *The Washington Quarterly*. 2020. Vol. 43. № 1. P. 7–21. URL: <https://doi.org/10.1080/0163660x.2020.1734303> (date of access: 26.10.2024).
79. Ozili P. K. Global Economic Consequences of Russian Invasion of Ukraine. *Dealing With Regional Conflicts of Global Importance*. 2024. P. 195–223. URL: <https://doi.org/10.4018/978-1-6684-9467-7.ch010> (date of access: 29.10.2024).
80. Paul T. V. Globalization, deglobalization and reglobalization: adapting liberal international order. *International Affairs*. 2021. Vol. 97. № 5. P. 1599–1620. URL: <https://doi.org/10.1093/ia/iiab072> (date of access: 29.10.2024).

81. Pfluke C. A history of the Five Eyes Alliance: Possibility for reform and additions. *Comparative Strategy*. 2019. Vol. 38. № 4. P. 302–315. URL: <https://doi.org/10.1080/01495933.2019.1633186> (date of access: 29.10.2024).
82. Pieterse J. N. *Globalization and Culture: Global Mélange*. Rowman & Littlefield Publishers, Incorporated, 2019. URL: <http://surl.li/fdceyq> (date of access: 29.10.2024).
83. Pieterse J. N. Globalization as Hybridization. *Sociology of Globalization*. 2018. P. 39–60. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429493089-5> (date of access: 26.10.2024).
84. Porret M. The role of the United Nations Global Counter-Terrorism Compact Task Force, the United Nations Office of Counter-Terrorism and its Counter-Terrorism Centre. *Research Handbook on International Law and Terrorism*. 2020. P. 506–512. URL: <https://doi.org/10.4337/9781788972222.00045> (date of access: 29.10.2024).
85. *Reimagining Global Health* / ed. by P. Farmer et al. University of California Press, 2013. URL: <https://doi.org/10.1525/9780520954632> (date of access: 26.10.2024).
86. Rios R. S., Zheng K. I., Zheng M.-H. Data sharing during COVID-19 pandemic: what to take away. *Expert Review of Gastroenterology & Hepatology*. 2020. Vol. 14. № 12. P. 1125–1130. URL: <https://doi.org/10.1080/17474124.2020.1815533> (date of access: 29.10.2024).
87. Robertson R. Globalization Discourse. *ProtoSociology*. 2021. Vol. 38. P. 172–187. URL: <https://doi.org/10.5840/protosociology2021389> (date of access: 26.10.2024).
88. Rosen J. D. Drug Trafficking and Organized Crime in Mexico. *The U.S. War on Drugs at Home and Abroad*. Cham, 2021. P. 45–74. URL: [https://doi.org/10.1007/978-3-030-71734-6\\_3](https://doi.org/10.1007/978-3-030-71734-6_3) (date of access: 29.10.2024).
89. Said E. W. *Reflections on exile and other literary and cultural essays*. London: Granta, 2001. 617 p. URL: <http://surl.li/gzyzii> (date of access: 26.10.2024).

90. Schöpflin G. The Political Traditions of Eastern Europe. *Eastern Europe ... Central Europe ... Europe*. 2019. P. 59–94. URL: <https://doi.org/10.4324/9780429033865-3> (date of access: 29.10.2024).
91. Siregar G. T., Sinaga S. The law globalization in cybercrime prevention. *International Journal of Law Reconstruction*. 2021. Vol. 5. № 2. P. 211. URL: <https://doi.org/10.26532/ijlr.v5i2.17514> (date of access: 29.10.2024).
92. Stiglitz J. Globalization and Its Discontents Revisited: Anti-Globalization in the Era of Trump. Penguin Books, Limited, 2017. URL: <http://surl.li/ztgjyy> (date of access: 26.10.2024).
93. van Niekerk A. Inclusive Economic Sustainability: SDGs and Global Inequality. *Sustainability*. 2020. Vol. 12. № 13. URL: <https://doi.org/10.3390/su12135427> (date of access: 29.10.2024).
94. Voloshyn Y., Zamula A. The State as the Leader in Fighting International Terrorism in the Globalized World. *Sustainable Leadership for Entrepreneurs and Academics*. Cham, 2019. P. 491–501. URL: [https://doi.org/10.1007/978-3-030-15495-0\\_50](https://doi.org/10.1007/978-3-030-15495-0_50) (date of access: 29.10.2024).
95. Williams A. Introduction. *Kofi Annan and Global Leadership at the United Nations*. 2024. P. 1–7. URL: <https://doi.org/10.1093/9780191939754.003.0001> (date of access: 26.10.2024).
96. Zagurska-Antoniuk V. Terrorism and international security in the context of globalization of the modern world. *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*. 2020. №17-18. P. 116. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.116> (date of access: 29.10.2024).